

Οι μαθητές που συμμετείχαν στην Εξόρμηση 2005

Επώνυμο	Όνομα	Τμήμα				
Αγγελοπούλου	Ιρις - Θωμαΐς	Γ1		Πατσιλινάκος	Παναγιώτης	Γ1
Αγγέλης	Χρήστος	Γ2		Περιστέρη	Αγγελική	Γ2
Αποστολακοπούλου	Λουκία	Γ2		Πετράκης	Εμμανουήλ	Γ2
Ασημακόπουλος	Κωνσταντίνος	Γ3		Πίπτας	Κωνσταντίνος	Γ3
Βενιάμη	Ειρήνη	Γ3		Ποντίκη	Βασιλική	Γ5
Βουλγαράκη	Παυλίνα	Γ3		Ραυτόπουλος	Γεώργιος	Γ3
Βροχίδης	Κωνσταντίνος	Γ3		Ρουσέας	Ιάσων-Νικόλαος	Γ2
Γιαννακάκη	Αικατερίνη	Γ1		Σακαρέλλος	Βασίλειος	Γ2
Δεδούση	Ειρήνη	Γ4		Σαμουηλίδης	Σαμ	Γ2
Δεντάκη	Κωνσταντίνα	Γ4		Σανταμούρης	Ιωάννης	Γ4
Διακοσάββας	Μιχαήλ	Γ1		Σαντής	Σωτήρης	Γ2
Διλιντάς	Ορέστης	Γ4		Σιμάτου	Αικατερίνη	Γ5
Ελ Σαγιέντ	Λάϊλα	Γ1		Σούρλα	Αικατερίνη	Γ4
Ζομπανάκη	Μυρτώ	Γ5		Στασινόπουλος	Γεώργιος	Γ1
Ιωαννίδης	Ζήσης	Γ1		Στέφα	Ηλιάνα-Μαρία	Γ7
Κακούρα - Βαρακλή	Ισμήνη	Γ5		Σφυρή	Σοφία	Γ5
Κανακά	Βασιλική	Γ4		Τζάθας	Κωνσταντίνος	Γ4
Καρβέλης	Διονύσιος	Γ4		Φαντάνας	Δημήτριος	Γ6
Κιοσέογλου	Φίλιππος	Γ2		Φωτέλης	Γεώργιος	Γ1
Κουραντζή	Αικατερίνη	Γ1		Χαριτόπουλος	Αναστάσιος	Γ2
Κουτσός	Ερμής	Γ4		Χατζηθεοδώρου	Αμαλία	Γ4
Κουτσούκος	Γεώργιος	Γ1				
Κυριάκου	Δάφνη	Γ1				
Λαμπρινόπουλος	Νικόλαος	Γ5				
Λάσκος	Άγγελος	Γ8				
Λεβέντη	Αικατερίνη	Γ2				
Λυσικάτου	Ζαννέτα	Γ1				
Μαμμά	Ηλιάνα	Γ7				
Μουντάκης	Δημήτριος	Γ3				
Μπακάκος	Κωνσταντίνος	Γ2				
Μπένος	Γεώργιος	Γ1				
Μπουρατζής	Βασίλειος	Γ8				
Νέστορας	Στέφανος	Γ3				
Παντελάκη	Μαρία - Ιωάννα	Γ4				
Παπαγιάννη	Αθηνά	Γ4				
Παπαναστασίου	Κωνσταντίνος	Γ7				
Παπασίνου-Μπλέτα	Αλίκη-Δέσποινα	Γ5				
Παπαχρήστου	Αλέξανδρος-Άρης	Γ5				
Παρούσης	Θεμιστοκλής	Γ8				

Η Εξόρμηση, μία ελκυστική εμπειρία

Οι καθηγητές που συμμετείχαν στην Εξόρμηση 2005

- 1) Αρχαιολογικός Όμιλος κα Κωσταλά
- 2) Βιντεοσκοπικός Όμιλος κος Δομεστίνης
- 3) Ιστορίας Θετικών Επιστημών Όμιλος κος Μιχαηλίδης
- 4) Ιστορικός Όμιλος κα Χριστοδούλου
- 5) Κοινωνίας, Πολιτισμού/Αρχιτεκτονικής Όμιλος κα Βασιλαρέα - κα Κίτσιου
- 6) Λαογραφικός Όμιλος κα Παπαγρηγοράκη
- 7) Περιβαλλοντικός Όμιλος κα Οργέττα, κα Κάρρας
- 8) Φιλοτελικός Όμιλος κος Μαναρίδης
- 9) Φωτογραφικός Όμιλος κα Χρηστίδη

Η Εξόρμηση είναι ένας επιτυχημένος θεσμός του σχολείου μας, που επιτρέπει στους μαθητές να γνωρίσουν και να προσεγγίσουν διαθεματικά έναν τόπο της πατρίδας μας που επιλέγουμε ως προορισμό του ταξιδιού μας. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, πολλοί μαθητές του Γυμνασίου εργαζονται χωρισμένοι σε ομίλους διαφορετικών ενδιαφερόντων, πάνω σε θέματα που αφορούν τον τόπο που θα επισκεφθούμε. Οι καθηγητές σύμβουλοι των ομίλων καθοδηγούν τους μαθητές στην αναζήτηση των πληροφοριών και στη σύνθεση των εργασιών τους. Κάποιοι μαθητές - μέλη των ομίλων επιλέγονται για το τετραήμερο ταξίδι στον τόπο της Εξόρμησης και ακολουθούν ένα συνήθως πολύ απαιτητικό και φιλόδοξο πρόγραμμα. Επιστρέφοντας βοηθούν στην παρουσίαση του έργου της Εξόρμησης στο περιοδικό που κρατάτε στα χέρια σας.

Η φετινή Εξόρμηση είχε για μας πιο μεγάλη συναισθηματική φόρτιση από τις προηγούμενες, γιατί επισκεφθήκαμε τη Χίο, τον τόπο καταγωγής των ιδρυτών του Κολλεγίου. Το νησί όπου κατά μία εκδοχή γεννήθηκε ο Όμηρος, το μυροβόλο νησί της μαστίχας, το νησί με τα πευκοδάση και τα περιβόλια με τα εσπεριδοειδή υπήρξε ούτως ή άλλως άριστη επιλογή ως προορισμός, καθώς προσφερόταν, για να ικανοποιηθούν τα ποικίλα ενδιαφέροντα όλων των ομίλων. Στη Χίο, εκτός από το αδιαμφισβήτητο φυσικό κάλλος, υπάρχουν εξαιρετικά δείγματα πολιτισμού απ' όλες τις εποχές. Ο Κάμπος με τα υπέροχα αρχοντικά του, η Νέα Μονή της Χίου και τα οχυρωμένα Μαστιχοχώρια του νότου είναι μερικά μόνο από αυτά.

Αναμφισβήτητα η Χίος μας προσέφερε το ωραίο ταξίδι και μας αντάμειψε με πλούσιες εμπειρίες στο τέλος του ταξιδιού. Επιστρέψαμε γεμάτοι εικόνες, μυρωδιές, χρώματα και γνώσεις. Και όλα αυτά χάρη στη φιλότιμη εργασία των καθηγητών - συμβούλων των ομίλων που προσέφεραν εθελοντικά τη βοήθειά τους στους μαθητές της Εξόρμησης και στην πραγματικά εξαιρετική Διεύθυνση του κου Κουγέα, της κας Τλα και του κου Δαμαλά που μας συμπαραστάθηκαν σε κάθε πρόβλημα ή δυσκολία που προέκυψε. Τους ευχαριστώ όλους θερμά. Θερμές ευχαριστίες απευθύνω επίσης και σε σας, την απίθανη ομάδα της Εξόρμησης, που δουλέψατε με κέφι, μεράκι και αγάπη για το φετινό μας προορισμό. Η Εξόρμησή μας στη Χίο υπήρξε συνολικά μία εμπειρία ιδιαίτερα ελκυστική. Ελπίζω το ίδιο ελκυστική να είναι και η Εξόρμηση 2006. Ετοιμαστείτε λοιπόν γι' αυτήν και για τις υπόλοιπες Εξορμήσεις του μέλλοντός σας!

**Με αγάπη,
Η αρχηγός,
Εβίτα Αμαριωτάκη**

Ημερολόγιο Εξόρμησης 2005

Πέμπτη 7 Απριλίου 2005

Η «περιπέτειά» μας ξεκινάει στις 13:15 το μεσημέρι, όταν μια πρώτη ομάδα από 48 μαθητές και 6 καθηγητές κουρασμένοι από το μάθημα της μέρας ξεκινάμε από το σχολείο μας με λεωφορείο, για να φτάσουμε στο αεροδρόμιο.

Στις 14:30 περίπου το μεσημέρι φτάνουμε στο αεροδρόμιο όπου περιμένουμε με μεγάλη υπομονή να πάρουμε τα εισιτήριά μας και να δώσουμε τις αποσκευές μας. Η ώρα περνάει γρήγορα. Εντωμεταξύ κάνουμε βόλτες στο αεροδρόμιο, ψωνίζουμε στα μαγαζιά ή τρώμε για μεσημέρι.

Ο ενθουσιασμός και η χαρά μας μεγαλώνουν, καθώς κατευθυνόμαστε στο αεροπλάνο, για να επιβιβαστούμε. Σε λίγα λεπτά το αεροπλάνο της Ο.Α. απογειώνεται και η Εξόρμηση 2005 αρχίζει. Η ανυπομονησία είναι διάχυτη κατά τη διάρκεια της πτήσης, καθώς όλα τα παιδιά κάνουν σχέδια για τις επόμενες μέρες.

Προσγειωνόμαστε στη Χίο στις 16:35 και όλοι μας έχουμε ξεχάσει την κούρασή μας με την προσδοκία του άγνωστου. Ενώ περιμένουμε να πάρουμε τις βαλίτσες μας, μας υποδέχεται με λουλούδια και γλυκά η κα Μαυρώνη, θεία του συμμαθητή μας Ορέστη Διλιντά. Αμέσως μετά επιβιβάζομαστε στα λεωφορεία, για να ξεκινήσουμε την εξερεύνηση της Χίου.

Κάνουμε την πρώτη μας στάση στο Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς, το οποίο στεγάζεται στο υπόγειο του σχολείου του χωριού. Εκεί μας ξεναγεί για αρκετή ώρα ο κος Γιάννης Κολλιάρης, πρόεδρος του σωματίου «Φίλοι του Λαογραφικού Μουσείου Καλλιμασιάς». Τα παιδιά των ομίλων φωτογραφίζουν τα εκθέματα που κυρίως είναι εργαλεία και αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν οι Χιώτες και τα οποία μας δίνουν μια αρκετά καλή εικόνα για τη ζωή στη Χίο σε παλιότερες εποχές. Στο τέλος της ξενάγησης μας κερνάνε γλυκά και ύστερα από λίγο αποχωρούμε. Προορισμός μας αυτή τη φορά είναι το ξενοδοχείο "Grecian Castle Hotel" όπου θα διανυκτερεύσουμε για τρεις νύχτες. Φτάνουμε γύρω στις 19:00 και τακτοποιούμαστε στα δωμάτιά μας.

Στο μεταξύ φτάνει στο ξενοδοχείο και η δεύτερη ομάδα μας που αποτελείται από 12 συμμαθητές μας και δύο συνοδούς - καθηγητές. Αφού ξεκουραστήκαμε για μία ώρα, κατεβαίνουμε φρέσκοι, για να συνεχίσουμε το πρόγραμμά μας που περιλαμβάνει δείπνο στο ξενοδοχείο και στη συνέχεια τραγούδι και χορό με συνοδεία λαϊκών οργάνων. Όλοι οι μαθητές τρώνε, χορεύουν και ανταλλάσσουν τις πρώτες εντυπώσεις τους από τη Χίο. Προς το τέλος της βραδιάς παρακολουθούμε την αναπαράσταση του εθίμου του Κλήδωνα.

Κατά τις 12:00 όλοι οι μαθητές πηγαίνουν στα δωμάτιά τους υπό το άγρυπνο βλέμμα των καθηγητών που ετοιμάζονται για το «νυχτέρι» τους...

Παρασκευή 8 Απριλίου 2005

Η μέρα μας ξεκινάει στις 7.00 το πρωί. Όλα τα παιδιά συγκεντρωνόμαστε στην τραπεζαρία, για να πάρουμε γρήγορα - γρήγορα το πρωινό μας. Μετά από μισή ώρα ξεκινάμε για την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου. Εκεί μας μιλούν για την επεξεργασία της μαστίχας και για τις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού. Εκπρόσωποι του περιβαλλοντικού ομίλου

απευθύνουν ερωτήσεις στους υπεύθυνους της Ένωσης. Φεύγουμε από την Ένωση με άριστες εντυπώσεις και μετά από μιάμιση περίπου ώρα φτάνουμε στο Λύκειο Καλαμωτής από το οποίο αποφοίτησε και ο Διευθυντής μας, κος Δαμαλάς και συναντούμε τους μαθητές. Βγάζουμε φωτογραφίες μαζί τους και μας ενημερώνουν για τη ζωή τους στη Χίο.

Κατά τις 10.00 ο κος Γιάννης Λουκάς και η κα Άννα Μισαηλίδου μας ξεναγούν στο παλιό χωριό της Καλαμωτής και στα αναπαλαιωμένα μεσαιωνικά σπίτια. Μετά την ξενάγηση καθόμαστε στην πλατεία και απολαμβάνουμε τα εξαιρετικά τοπικά γλυκά και ποτά (λουκουμάδες, κουραμπιέδες και μανταρινάδα) τα οποία μας προσφέρουν μέλη του πολιτιστικού συλλόγου Καλαμωτής ντυμένα με παραδοσιακές στολές.

Ένας τοπικός παράγων εκφωνεί λόγο στον οποίο αναφέρεται στην προσφορά και στην πολύπλευρη δράση του κου Δαμαλά στα πλαίσια του Συλλόγου των Καλαμωτουσίων. Στη συνέχεια ο κος Δαμαλάς φανερά συγκινημένος απευθύνει με την σειρά του ευχαριστήριο λόγο.

Στις 11.30 αναχωρούμε για το Εμποριό. Μας συνοδεύουν μαθητές από το Λύκειο Καλαμωτής. Ανεβαίνουμε ψηλά στον αρχαιολογικό χώρο όπου απαθανατίζουμε τα κυριότερα κτίσματα. Στην πεζοπορία μας στο σημαντικό αυτό οικισμό των πρώιμων ιστορικών χρόνων, μας ξεναγεί παραστατικά η αρχαιολόγος κα Φινφίνη. Εξαιρετική εντύπωση μας έκανε η υπέροχη θέα από τον οικισμό προς το πέλαγος και η καλαίσθητη αξιοποίηση και ο εξωραϊσμός του χώρου από την αρχαιολογική υπηρεσία.

Στις 13.30 αναχωρούμε για το Πυργί, το μεσαιωνικό χωριό με τα θαυμάσια ξυστά στις προσόψεις των σπιτιών του. Σε μια αίθουσα του Δήμου παρακολουθούμε και συμμετέχουμε σε κατασκευαστικά δρώμενα. Μ' αυτόν τον τρόπο κατανοούμε το πώς φιλοτεχνούνται τα ξυστά από τους ντόπιους τεχνίτες. Στη συνέχεια περιηγούμαστε στα σοκάκια του χωριού και θαυμάζουμε απέξω την περίτεχνη αρχιτεκτονική του βυζαντινού ναού των Αγίων Αποστόλων.

Ύστερα από δύο ώρες αναχωρούμε για τα Μεστά, όπου ακολουθεί μία σύντομη ξενάγηση στο μεσαιωνικό χωριό και μετά φαγητό στην πλατεία των Μεστών, όπου απολαμβάνουμε τις ξεχωριστές τοπικές γεύσεις με τη συνοδεία τοπικής ορχήστρας. Μετά από ένα μεγάλο γλέντι αναχωρούμε για την πόλη της Χίου και φτάνουμε στο ξενοδοχείο γύρω στις 19.00. Η κούρασή μας είναι μεγάλη, αλλά παρ' όλα αυτά είμαστε σε υπερένταση. Το βράδυ μας προσφέρθηκε ένα προαιρετικό γεύμα κερασμένο από το σχολείο. Επίσης παρακολουθήσαμε την ταινία του Χιώτη σκηνοθέτη Δήμου Αβδελιώδη «Η εαρινή σύναξη των αγροφυλάκων».

Μετά το τέλος της ταινίας οι καθηγητές μας μας αφήνουν ελεύθερους μέχρι τις 12.00, οπότε είμαστε υποχρεωμένοι να γυρίσουμε στα δωμάτιά μας για ύπνο.

Σάββατο 9 Απριλίου 2005

Πρωινό ξύπνημα στις 8:00! Αυτό δεν ισχύει για όλους! Τα παιδιά του Αρχαιολογικού Ομίλου βρίσκονται ήδη στο αρχαιολογικό Μουσείο της Χίου και θαυμάζουν τα ενδιαφέροντα εκθέματά του. Οι υπόλοιποι απολαμβάνουμε το πρωινό μας την προτελευταία μέρα της Εξόρμησης, ενώ τα σημάδια της κόπωσης είναι ήδη εμφανή. Στις 8:45 είμαστε ήδη στο λεωφορείο και κατευθυνόμαστε προς τη Βιβλιοθήκη της Χίου, όπου θα παρακολουθήσου-

με μία παρουσίαση με θέμα τα «Βυζαντινά χειρόγραφα». Η παρουσίαση αυτή, που ήταν πολύ ενδιαφέρουσα, μας βοήθησε να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας. Στη συνέχεια κληθήκαμε να εφαρμόσουμε αυτά που ακούσαμε συντάσσοντας ένα δικό μας χειρόγραφο.

Μετά από δύο ώρες παραμονής στη Βιβλιοθήκη αναχωρούμε μαζί με την ομάδα των παιδιών που είχε πάει στο Ομήρειο, για να προετοιμάσει την παρουσίαση της δουλειάς των ομιλών μας, για τη Νέα Μονή της Χίου και τον Ανάβατο. Στη Νέα Μονή κάνουμε μία αρκετά μεγάλη στάση, όπου παρά τις εργασίες συντήρησης και τις σκαλωσιές μας ξεναγεί κατά ομάδες ο ιστορικός κος Θωμάς Καραμουσλής. Μας αφήνει έκθαμβους η υψηλή τεχνική και η απaráμιλλη τέχνη των ψηφιδωτών αυτού του μοναδικού μνημείου. Στη συνέχεια λόγω έλλειψης χρόνου θαυμάζουμε από απόσταση τη μοναδική καστροπολιτεία του Ανάβατου. Η απόκρημη θέση στην οποία χτίστηκαν τα σπίτια του Ανάβατου μας προκαλεί δέος. Η επόμενη στάση μας γίνεται στα Αυγώνυμα, ένα γραφικό μεσαιωνικό χωριό, στο οποίο απολαμβάνουμε ντόπιους μεζέδες και μία εκπληκτική θέα.

Κατά τις 15.30 επιστρέφουμε στο ξενοδοχείο μας και ετοιμαζόμαστε για την ημερίδα στο Ομήρειο στην οποία συμμετέχουν εκτός από τους δικούς μας ομίλους και σχολεία της Χίου. Εμείς περιγράφουμε τη δουλειά μας σχετικά με τη Χίο και οι Χιώτες μαθητές πραγματικά μας εντυπωσιάζουν με τα πρωτότυπα θέματα και το περιεχόμενο των εργασιών τους. Την παρουσία μας στην ημερίδα συμπληρώνει η έκθεση των γραμματοσήμων που με μεγάλο μεράκι συγκέντρωσε ο φιλοτελικός όμιλος.

Μετά το τέλος της ημερίδας το πρόγραμμα είναι ελεύθερο, αφού όλοι οι μαθητές κάνουμε βόλτες στην πόλη της Χίου έως τις 23.30! Στις 24.00 όλοι επιστρέφουμε στο ξενοδοχείο μας κουρασμένοι από τη βόλτα αλλά και γεμάτοι από εικόνες και εντυπώσεις...

Κυριακή 10 Απριλίου 2005

Την τελευταία μέρα της Εξόρμησης ξυπνάμε κατά τις 9.00 και πηγαίνουμε για πρωινό. Η αθροιστική κούραση των προηγούμενων ημερών είναι φανερή στα πρόσωπά μας, αλλά αυτό δε μας πτοεί!... Μόλις τελειώνουμε το πρωινό μας, επιβιβάζομαστε γρήγορα στο λεωφορείο με τις βαλίτσες μας και κατευθυνόμαστε προς τον Κάμπο, όπου ο κος Θ. Καραμουσλής μας ξεναγεί στα αρχοντικά «Περιβόλι» και «Αργέντικο» που σήμερα χρησιμοποιούνται ως ξενοδοχεία. Η πλούσια περιοχή του Κάμπου με την πυκνή και ποικίλη βλάστησή της μας γοήτευσε. Αισθανθήκαμε πως εδώ η ανθρώπινη παρουσία έχει σεβαστεί το φυσικό περιβάλλον και το φυσικό περιβάλλον αναδεικνύει την ομορφιά των ανθρώπινων δημιουργημάτων.

Στη συνέχεια επιστρέφουμε στην πόλη και επισκεπτόμαστε το κτήμα του Χωρέμη, ενός εκ των ιδρυτών του σχολείου μας. Οι απόγονοι της οικογένειας Χωρέμη μας υποδέχονται θερμά και μας προσφέρουν παραδοσιακά γλυκά της Χίου. Κατόπιν μας ξεναγεί σύντομα ο κος Θ. Καραμουσλής. Το κτήμα είναι μία πραγματική όαση στην καρδιά της σύγχρονης πόλης της Χίου και μας ξεκουράζει. Φεύγουμε με τις καλύτερες εντυπώσεις και απολαμβάνουμε μερικές ακόμα ελεύθερες ώρες στην πόλη της Χίου, τις οποίες ο καθένας μας αξιοποιεί είτε για ένα ελαφρύ γεύμα είτε γιατί όχι (;) για κάποιες τελευταίες αγορές κυρίως προϊόντων μαστίχας ή και παραδοσιακών γλυκών.

Το ταξίδι μας οδεύει έτσι σιγά-σιγά προς το τέλος του. Η πρώτη ομάδα μαθητών ανα-

χωρεί με τους συνοδούς - καθηγητές για το αεροδρόμιο της Χίου. Αυτή τη φορά στο αεροπλάνο επικρατεί ησυχία και περισυλλογή. Αποχαιρετούμε τη γλυκιά Χίο και το αεροπλάνο μας απογειώνεται. Και η Εξόρμηση 2005 τελειώνει με την άφιξη στην Αθήνα και της δεύτερης ομάδας. Ένα ακόμα ταξίδι τελείως διαφορετικό ωστόσο απ' όσα ο καθένας μας έχει κάνει ως τώρα ολοκληρώθηκε. Αυτό μας αφήνει ένα συναίσθημα ικανοποίησης αλλά και μελαγχολίας... Θα έχουμε άραγε την ευκαιρία να ζήσουμε κάτι ανάλογο στο μέλλον;

**Σαν περνάς απ' το Αιγαίο
σου χτυπάει η μυρωδιά της
απ' την όμορφη μαστίχα
τα πιοτά και τα γλυκά της:**

λέει ένα παλιό τραγούδι για τη Χίο. Ένας τόπος με ιστορία πολλών αιώνων και με πλούσια λαογραφική παράδοση.

Ο Λαογραφικός Όμιλος μελέτησε παραδοσιακά επαγγέλματα και εργαλεία που σχετίζονται με την καλλιέργεια και την επεξεργασία της μαστίχας και τις άλλες γεωργικές εργασίες. Ασχολήθηκε με τις τοπικές ενδυμασίες της Χίου που παρουσιάζουν μεγάλη ποιικιλία και πλούτο. Παρουσίασε τα ήθη και τα έθιμα του γάμου: το προξενιό, το προικοσύμφωνο, τις ετοιμασίες, το τραπέζι, τα κεράσματα και τον Καλαμωτούσικο γάμο.

Οι Χιώτες έπλασαν ήθη και έθιμα και δυνατές παραδόσεις που τους έφερναν σε βαθύτερη επικοινωνία μεταξύ τους. Ειδικότερα μας εντυπωσίασε η αναπαράσταση του εθίμου του Κλήδωνα, το οποίο ακόμα διατηρείται σε ορισμένα μικρά χωριά της Χίου.

Η περιήγηση στον Ανάβατο και στα Αυγύνυμα ολοκλήρωσαν το οδοιπορικό μας.

ΗΧίος δεν εξαντλείται. Έχει μια πολύπλοκη προσωπικότητα με εντυπωσιακά χαρακτηριστικά.

**Αθηνά Παπαρηγοράκη
Καθηγήτρια Σύμβουλος του Λαογραφικού Ομίλου**

«Μικρή Καλλιμασιά τι όμορφα και πόσο σοφά υψώνεις το ανάστημά σου... Αυτό ήταν που ένιωσα με την επίσκεψή μου στο καταπληκτικό μουσείο σου».

Ανδρέας Γανιάρης, Βιβλιοδέτης

Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς

Το 1995 άρχισε η συλλογή λαογραφικού υλικού από την Καλλιμασιά και τα γύρω χωριά. Το μουσείο στεγάζεται στο υπόγειο του διδακτηρίου του Γυμνασίου. Αρχικά στήθηκε το ελαιοτριβείο και το αποστακτήριο. Στη συνέχεια χτίστηκε το σιδηρουργείο, το ραφείο, το παπουτσάδικο και πρόσοψη παραδοσιακού σπιτιού.

Επίσης στήθηκε ένα χωράφι με καλύβι, πηγάδι και αλώνι. Το τελικό σχέδιο προβλέπει έναν οικισμό με πλατεία, παραδοσιακό σπίτι, παντοπωλείο και χώρους για τα επαγγέλματα που ασκούσαν στα χωριά το 1930.

Στο λαογραφικό μουσείο μας ξενάγησε ο κ. Γιάννης Κολλιάρος, ο οποίος εργαζεται για τη συντήρηση, οργάνωση και ανάδειξη του μουσείου. Μας εντυπωσίασε το ενδιαφέρον, η αγάπη και το μεράκι του για την ανάδειξη της πολιτισμικής μας παράδοσης.

Στην κουζίνα είδαμε γουδιά, ρέστες (αρμαθιές) ντομάτας, χερόμυλους, πινακωτές, σκάφες, σκεύη κουζίνας κ.ά. Προχωρήσαμε στη σαλοτραπεζαρία (καναπέδες, τραπέζια, σκρίνιο, γραμμόφωνο, λάμπες, κ.ά.) και στην κρεβατοκάμαρα (κρεβάτι, κούνιες, στεφανοθήκες, ραπτομηχανή, καλημέρες κ.ά.). Μπήκαμε στο **ρεμπικαριό** (αποστακτήριο ού-

ζου). Εδώ είδαμε δύο καζάνια απόσταξης και δύο διαφορετικές αποθήκες νερού (για υγραποίηση του ατμού), μια πέτρινη και μια πίθου. Επίσης υπήρχαν **μπουρνιές**, που χυνόταν μέσα το ρακί.

Το ελαιοτριβείο

Τα σημερινά ελαιοτριβεία έχουν αλλάξει πάρα πολύ σε σχέση με αυτά που υπήρχαν τα πιο παλιά χρόνια. Οι παραγωγοί πήγαιναν τις ελιές στο **λουτρουβείο** και αφού τις ζύγιζαν, τις έριχναν λίγες λίγες στο τσακιστήρι που αποτελούνταν από μια κωνική πέτρα, την οποία γύριζε κυκλικά ένα ζώο, για να λιώσει τις ελιές. Τις λιωμένες ελιές τις έβαζαν σε βαρέλια ή σε ξύλινα αποθετάρια και από εκεί μέσα σε τρίχινες πετσέτες. Ύστερα τοποθετούσαν τις πετσέτες πάνω στην πλάκα του πιεστηρίου όπου οι εργάτες με ένα μοχλό γύριζαν τη βίδα της πάνω πλάκας, για να τις σφίξουν. Στη συνέχεια δύο άντρες γύριζαν ένα κάθετο στύλο που ήταν συνδεδεμένος στο μοχλό του πιεστηρίου με σχοινί, το **μποτζεργάτη**, για να σφίξουν πιο δυνατά τις πετσέτες. Το υγρό χυνόταν στον πρώτο χώρο μιας διπλής γούρνας και από εκεί το λάδι ως πιο ελαφρύ χυνόταν στο δεύτερο μέρος της.

Το αλώνι και τα εργαλεία του αλωνάρη

Τα αλώνια ήταν επίπεδοι κυκλικοί χώροι στρωμένοι συνήθως με πέτρινες πλάκες. Βρίσκονται συνήθως σε υψώματα κοντά στα χωριά, γιατί εκεί φυσούσαν δυτικοί και βόρειοι άνεμοι.

Στο Μουσείο υπήρχαν όλα τα εργαλεία του αλωνίσματος (κόπανοι, διχερόνια, τριχερόνια, θρινάκια, λουκάνες ξύλινες, μεταλλικές, πέτρινες).

Μας εντυπωσίασε ο Περντές του Καραγκιόζη, ο πουλοπιάστης, το πηγάδι με το μαγκανάκι και τα συκλιά, τα εργαλεία του παπουτσή, του ράφτη, του σιδερά, του σαμαρά, του χασάπη, του μελισσοουργού, του αγγειοπλάστη, του ξυλουργού, του οικοδόμου, του κουρέα, κ.ά.

Τα εκθέματα του μουσείου είναι περίπου 3.000. Είναι από τα σημαντικότερα στον ελληνικό χώρο.

Συγχαρητήρια! Κρατάτε «γερά» την παράδοση...

**Κυριάκου Δάφνη, Γ1
Δουκίδη Μάρα, Β5
Λαογραφικός Όμιλος**

Ήθη και Έθιμα

Οι Χιώτες κράτησαν τη γλώσσα, τη θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμά τους αναλλοίωτα μέσα στους αιώνες. Πρόκειται για παραδόσεις που μαρτυρούν την ιστορική τους διαδρο-

μή, το πώς ζούσαν, πώς διασκέδαζαν, πώς διατήρησαν την ελληνικότητά τους. Για να μπο-
ρούν οι νεότεροι να συνεχίσουν γράφοντας τη δική τους ιστορία...

Πρωτομαγιά - Κλήδωνας

Τα ξημερώματα της Πρωτομαγιάς μια κοπέλα έπαιρνε ένα κανάτι κι έτρεχε να πάρει νερό, προσπαθώντας να αποφύγει τον κόσμο και τον ήλιο, για να μην αναγκαστεί να μιλήσει σε κανένα, μέχρι να γυρίσει πίσω με το κανάτι γεμάτο. Το έθιμο είχε γι' αυτό το λόγο την ονομασία «αμίλητο νερό». Στο σπίτι περίμεναν όλες οι φίλες της κοπέλας που έριχναν μέσα στο κανάτι η καθεμιά από ένα προσωπικό της αντικείμενο. Το κανάτι σκεπαζόταν και φυλασσόταν έτσι κλειστό μέχρι την γιορτή του Αϊ Γιάννη, του Κλήδωνα, που σημαίνει οiwνός, προμήνυμα, στις 24 Ιουνίου. Το απόγευμα του Αϊ Γιάννη μαζεύονταν ξανά όλες οι κοπέλες κι η πιο ικανή έλεγε από ένα αυτοσχέδιο τετράστιχο άλλοτε κολακευτικό κι άλλοτε πειραχτικό. Δίπλα στο κανάτι ένα πρωτότοκο αγόρι έβγαζε τα «ριζικάρια». Δηλαδή μετά την κάθε απαγγελία τραβούσε από ένα αντικείμενο και δινόταν στην κοπέλα στην οποία ανήκε. Έτσι χαίρονταν οι τυχερές και στενοχωριούνταν οι άτυχες που δέχονταν τα πειράγματα.

Από τα επαινετικά στιχάκια του Κλήδωνα ήταν:

*Η ομορφιά στον άνθρωπο
έχει περίσσεια χάρη.
Μπροστά σου ξετρελαίνεται
το κάθε παλικάρι.*

Από τα σατιρικά του Κλήδωνα ακούγονταν:

*Είσαι μακριά κι ανάλατη
και βάρκα πισσωμένη
και καρακάξα του γιαλού,
ποιος διάολος σε θέλει;*

Την παραμονή του Αϊ Γιαννιού άναβαν φωτιές, τις φωτιές των Φανών στους δρόμους και πηδούσαν από πάνω ξορκίζοντας το κακό και παραβγαίνοντας ποιος θα πηδήξει πιο ψηλά. Με τη δύναμη της φωτιάς πίστευαν ότι οι άνθρωποι εξαγνίζονται και συνεχίζουν υγιείς τη νέα περίοδο του χρόνου.

**Ηλιάννα Στέφα, Γ7
Λαογραφικός Όμιλος**

Απόκριες

Πολλά και ποικίλα ήταν τα έθιμα της Αποκριάς. Το πιο ονομαστό Καρναβάλι σ' όλη τη Χίο ήταν αυτό των Θυμιανών, η περίφημη **Μόστρα** που δίνει ξεχωριστό χρώμα στις γιορτές.

Η Μόστρα έχει βαθιές ρίζες που χάνονται πίσω στα χρόνια του Μεσαίωνα. Συνδέεται με τους αγώνες των Χιωτών ενάντια στους ληστές που λυμαίνονταν τότε τις πλούσιες περιοχές του νησιού, όπως τα Θυμιανά, το ξακουστό για την πέτρα του χωριό. Την τελευταία Παρασκευή, πριν το κλείσιμο του Τριωδίου, οι νεαροί του χωριού ντύνονταν *κουδουνάτοι*,

δηλ. μεταμφιέζονταν. Φορούσαν παλιά ρούχα, αντρικά ή γυναικεία, έκρυβαν το πρόσωπό τους με αυτοσχέδιες προσωπίδες, τις *μουτσουναριές* κι έκαναν διάφορα νούμερα για τους θεατές.

Την Κυριακή μαζεύονταν όλοι στο κέντρο με τη συνοδεία οργάνων και χόρευαν τον ειδικό χορό, που ονομαζόταν *Ταλίμι*. Αναπαριστούσε με χορευτικές κινήσεις τις μάχες των ντόπιων σώμα με σώμα με τους πειρατές. Η αναμέτρηση ήταν πάντα σκληρή. Χορεύοντας προχωρούσαν προς το κέντρο του χωριού, όπου έβγαζαν τις μάρκες και συνέχιζαν με το χορό «Δετό». Τοποθετούσαν τα σπαθιά στη μέση και πιασμένοι απ' τους ώμους χόρευαν σε κύκλο. Έπειτα τραγουδώντας με συνοδεία οργάνων ένα πολεμικό άσμα, κατευθύνονταν προς την εκκλησία του Αγίου Στράτη, τη «χωριοκκλησιά» τους, όπου έδεναν στα κάγκελα του ναού τα χιώτικα λάβαρα και τις σημαίες.

Σήμερα η παλιά αυτή παράδοση έχει εμπλουτιστεί με νέα στοιχεία, με σατιρικά άρματα και επίκαιρες αμφιέσεις.

Η Μόστρα ανοίγει πάντα την παρέλαση του καρναβαλιού κι όλοι μαζεύονται, για να τη χαρούν.

**Κατερίνα Γιαννακάκη, Γ1
Λαογραφικός Όμιλος**

Χιώτικη Ενδυμασία

Χαρακτηριστικό στοιχείο της χιώτικης παράδοσης είναι οι τοπικές ενδυμασίες. Ειδικά οι γυναικείες φορεσιές παρουσιάζουν εξαιρετική ποικιλία και πλούτο. Η μεγαλύτερη διαφορά τους ήταν το δέσιμο του κεφαλομάντηλου.

Γυναικεία Στολή (επίσημη)

Στη γυναικεία ενδυμασία υπήρχαν πολλές παραλλαγές.

Εξωτερικά φορούσαν:

- Το μπούστο, συνήθως μεταξωτό πουκάμισο που έφτανε ως τη μέση, με κοντά φαρδιά μανίκια.
- Τα μπρουτζούκια. Ήταν μανίκια, κεντημένα με καμβοβελονιά. Έμπαιναν πάνω από τα κοντά μανίκια του μπουστου.
- Τη φούστα ή ποδιά. Ήταν συνήθως άσπρη, βαμβακερή ή χασεδένια.
- Ο ποδόγυρος ήταν κεντημένος και κατέληγε σε δαντέλα.
- Το ζακετάκι ή σαμάρι ή καμουχάς. Φοριόταν πάνω από το μπούστο και είχε πολλές λεπτές πιέτες στο πίσω μέρος.
- Τον τσερβέ. Ήταν ποδιά βαμβακερή με κεντήματα και φοριόταν πάνω από τη φούστα.
- Τη στόφα ή στηθόπανο ή γεμενί (Πυργί). Ήταν ένα μαντήλι με έντονα χρώματα που κάλυπτε το επάνω μέρος της ποδιάς.
- Στο κεφάλι φορούσαν τη σκούφια ή νουβέτα, από πάνω το πεσέτο και το στρουντζο ή στρουγγί, για να σφίγγει τα μαλλιά. Από πάνω φορούσαν το σαρίκι ή κεφαλομάντηλο.

Το σαρίκι ήταν γύρω στα 4 με 5 μέτρα και στις άκρες είχε κρόσια και κεντήματα. Για να τυλιχτεί ένα κεφαλομάντηλο, ήταν ολόκληρη ιεροτελεστία. Το πυργούσικο σαρίκι ήταν φτιαγμένο σαν σε καλούπι και έμπαινε πολύ εύκολα.

Οι νυφικές στολές έμοιαζαν με τις γιορτινές, ήταν όμως φτιαγμένες με μεγαλύτερη επιμέλεια και πολλά κεντήματα.

Ειρήνη Βενιάμη, Γ3
Καρολίνα Καμπάνη, Γ3
Χριστιάννα Χούμπαυλη, Γ3

Εντυπώσεις

Η Χίος μας γοήτευσε με το αυθεντικό της χρώμα. Τη θαυμάσαμε και χαρήκαμε τη μοναδική ατμόσφαιρα που αποπνέει. Μας εντυπωσίασαν οι άνθρωποι της γνήσιοι, εύθυμοι, αισιόδοξοι και φιλόξενοι που μας προσέφεραν απλόχερα την αγάπη τους.

*«Ωραίο νησί!
και, λέγοντας
μονάχα τ' όνομά σου
με περιχούν τ' ανθόνερα
και τα ροδόσταμά σου».*

Γ. Δροσίνης

Φιλοτελικός Όμιλος

Ο Φιλοτελικός Όμιλος ταξιδεύει. Το ταξίδι του ξεκίνησε το Δεκέμβριο, όταν αποφασίσαμε να φιλοτεχνήσουμε την αφίσα της Εξόρμησης, ενώ παράλληλα θα ετοιμάζαμε και μία έκθεση γραμματοσήμων με θεματικές ενότητες που αφορούν στη Χίο και στο Αιγαίο γενικότερα. Αρχισαν οι διαβουλεύσεις για το θέμα της αφίσας. Ο καθένας με τη δική του εικαστική πρόταση και παρέμβαση. Τελικά το καράβι που ταξιδεύει στο Αιγαίο εδώ και αιώνες επιλέχθηκε, προκειμένου να μας κάνει συντροφιά στη Χίο. Βέβαια, εμείς στη Χίο βρεθήκαμε με αεροπλάνο, αλλά το καράβι είναι αυτό που πρώτο ταξίδεψε στο Αιγαίο, ένωσε τα νησιά με την ηπειρωτική χώρα, μετέφερε τη γνώση και τον πολιτισμό των Ελλήνων στα πέρατα της οικουμένης και είναι αυτό που συμβολίζει την ελπίδα, την ανανέωση αλλά και το νόστο. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τα πλοία όπως και τα τρένα είναι τα μεταφορικά μέσα που είναι τόσο χιλιοτραγουδιμένα.

Το καράβι της αφίσας μας ταξίδεψε μέχρι την ιδιαίτερη πατρίδα των ιδρυτών του Κολλεγίου. Από την άλλη πλευρά όμως, η έκθεση των γραμματοσήμων εμπλούτισε τις γνώσεις μας για τη Χίο. Ανακαλύψαμε στοιχεία του νησιού που είτε αγνοούσαμε είτε δεν τους είχαμε προσδώσει τη δέουσα σημασία. Κάποια από αυτά ήταν η επίσκεψη του Κολόμβου στη Χίο, η καταγωγή της μητέρας του μεγάλου Έλληνα μαθηματικού Καραθεοδωρή και διάφορες πληροφορίες για την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου. Όλα αυτά σε ένα μικρό κομμάτι από χαρτί, το γραμματόσημο. Ίσως είναι η μοναδική πηγή πληροφόρησης στον κόσμο, που σε τόσο μικρές διαστάσεις κρύβει πληροφορίες αντιστρόφως ανάλογες του μεγέθους της. Η έκθεση στο Ομήρειο ήταν αυτή που σφράγισε την επικοινωνία μας με το

νησί, ενώ ταυτόχρονα ανέδειξε όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν αυτή την επικοινωνία.

Δεν ήταν όμως μόνο τα δρώμενα του φιλοτελικού ομίλου που έλαβαν χώρα στη Χίο. Και οι δέκα όμιλοι της Εξόρμησης είχαν κάτι να παρουσιάσουν και να προτείνουν. Κάθε μαθητής άφησε το στίγμα του στο νησί για το νησί. Η άψογη οργάνωση της Εξόρμησης μας έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσουμε τη Χίο, απ' άκρη σ' άκρη. Περιδιαβήκαμε το νησί από το Νότο μέχρι το Βορρά εντοπίζοντας κάθε φορά την ιδιαιτερότητα κάθε τόπου που επισκεπτόμασταν. Στο μυαλό μου έρχονται κάποια από αυτά, Μαστιχοχώρια, Νέα Μονή, Ανάβατος, Κάμπος, πόλη της Χίου, τα χωράφια με τις αυτοφυείς τουλίπες, τα μουσεία. Αξιομνημόνευτα τα ξυστά στο Πυργί, η δημιουργία των οποίων είναι μαθηματικά της καθημερινότητας και μας είναι γνωστά ως κατασκευές με κανόνα και διαβήτη. Όλα αυτά μαζί με τη φιλοξενία που απλόχερα μας πρόσφεραν οι κάτοικοι συνθέτουν το σενάριο κάποιων αξέχαστων αναμνήσεων.

Όμως το να βλέπεις τους μαθητές να ανταλλάσσουν απόψεις και πληροφορίες που συνέλεξαν, να συνομιλούν με τους κατοίκους, να διασκεδάζουν με τους μαθητές του σχολείου της Καλαμωτής, είναι κάτι που σε γεμίζει δύναμη και κουράγιο για την επόμενη Εξόρμηση. Άντε και του χρόνου να γνωρίσουμε νέους τόπους, να μπούμε σε καινούργιες περιπέτειες.

Περιβαλλοντικός Όμιλος

Η Χίος, νησί με πλούσια κληρονομιά, τόσο στο φυσικό όσο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον της, ήταν πηγή έμπνευσης για την περιβαλλοντική μας ομάδα. Τα ερεθίσματα ήταν πολλά κι ενδιαφέροντα, άγνωστα στους περισσότερους από εμάς. Αναζητήσαμε πληροφορίες, προβληματιστήκαμε, ταξιδέψαμε στο παρόν και στο παρελθόν του νησιού των μύθων και των αρωμάτων.

Κάθε μέλος του ομίλου ανέλαβε ν' ασχοληθεί με κάποιο θέμα.

Μελετήσαμε το μοναδικό μαστιχοδέντρο, επισκεφθήκαμε την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών, εντυπωσιαστήκαμε από τις όμορφες και κατακόκκινες τουλίπες, πληροφορηθήκαμε για την αιολική ενέργεια στη Χίο και περπατήσαμε στα στενά δρομάκια του Κάμπου ανάμεσα στα μεγαλοπρεπή αρχοντικά του και τα ψηλά τοιχογύρια που οριοθετούν τα καμπούσικα περιβόλια.

Το Μαστιχοδέντρο

Οι αρχαιότερες πληροφορίες για το μαστιχοδέντρο και τη μαστίχα προέρχονται από τον Ηρόδοτο (5ος αι. π.Χ.), ενώ ο Ιπποκράτης, ο πατέρας της Ιατρικής, συνιστούσε τη μαστίχα ως θεραπευτικό μέσο.

Πολύ αργότερα, κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, αρκετοί Έλληνες και Λατίνοι γιατροί αναφέρουν τις χρήσεις και τις φαρμακευτικές ιδιότητες της μαστίχας και προτείνουν μια σειρά συνταγών με μαστίχα σε συνδυασμό με άλλα βότανα. Άλλωστε είχαν από την αρχαιότητα

επισημανθεί οι θεραπευτικές ιδιότητές της, όπως για παθήσεις της μήτρας, καρκινώματα στομάχου, στοματική υγιεινή, κ.ά.

Όταν η Χίος περιήλθε στην κυριαρχία των Γενοβέζων (1346-1566), ιδρύθηκε η περίφημη Μαόνα, ένα είδος μετοχικής μονοπωλιακής επιχείρησης, η οποία είχε την ευθύνη της παραγωγής και του εμπορίου της μαστίχας, με μόνη υποχρέωσή της να δαπανά για την άμυνα του νησιού. Η μαστίχα έφτανε μέσω Τεργέστης στη Μασσαλία και στο Λονδίνο και από εκεί διοχετεύονταν στην ευρωπαϊκή αγορά, για ιατρική κυρίως χρήση.

Κατά τη διάρκεια της Τουρκικής κατοχής τα μαστιχοχώρια είχαν ιδιαίτερα προνόμια, δηλαδή ήταν αυτοδιοικούμενα, χωρίς να έχουν σχέση με την κεντρική εξουσία του νησιού. Άλλα προνόμια των μαστιχοχωρίων ήταν να μη γίνεται παιδομάζωμα στο νησί, το δικαίωμα να ασκούν ελεύθερα τη λατρεία τους και να ηγούν οι καμπάνες των εκκλησιών τους. Η Σουλτάνα Βαλιδέ - χανούμ στην οποία είχε δωρίσει το νησί ο πρώτος Σουλτάνος, ασκούσε επιρροή υπέρ των ραγιάδων μαστιχοπαραγωγών χάρη της μαστίχας. Αν και στην καταστροφή του νησιού, το 1822 οι Τούρκοι έδειξαν κάποια επιείκεια στα μαστιχοχώρια, προκειμένου να μη στερηθούν τη μαστίχα, μετά την πυρπόληση της Τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη και το θάνατο του καρά - Αλή, επακολούθησε καταστροφή και κατακόρυφη πτώση της παραγωγής της μαστίχας για μια δεκαετία.

Μετά την απελευθέρωση του νησιού από τους Τούρκους, η παραγωγή της μαστίχας αυξάνεται συνεχώς. Παρά την ύφεση της παραγωγής της κατά τη διάρκεια των παγκοσμίων πολέμων και την αντικατάστασή της από μη φυσικά υποκατάστατα, η χρήση της σήμερα είναι εκτεταμένη στην ποτοποιία, ζαχαροπλαστική και στη βιομηχανία γενικότερα.

Το μαστιχόδεντρο είναι αυτοφυές φυτό του νησιού. Πολλές αποτυχημένες προσπάθειες μεταφοράς του έγιναν στην ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, όμως δεν μπόρεσε ν' αναπτυχθεί σε καμιά περιοχή εκτός της Χίου. Η καλλιέργειά του είναι δυνατή μόνο στο νότιο τμήμα του νησιού, του οποίου το κλίμα είναι ξερό και θερμό. Μετά το κέντημα του βλαστού του, στάζει δάκρυ δάκρυ η μοναδική πανάκριβη αρωματική ρητίνη, γνωστή ως μαστίχα. Η πρώτη συλλογή της μαστίχας γίνεται μετά τις 15 Αυγούστου, ενώ το δεύτερο και τελευταίο μάζεμα της κεντιάς γίνεται μετά τις 15 Σεπτεμβρίου μέχρι και τέλη Οκτωβρίου κι έχει πανηγυρικό χαρακτήρα.

Η ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, ο αγροτικός αυτός συνεταιρισμός που ιδρύθηκε το 1938 και ασχολείται με τη συλλογή, επεξεργασία και συσκευασία της μαστίχας παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου. Η πειραματική παραγωγή της τσίλας ΕΛΜΑ το 1955 και του μοσχολίβανου από το 1958, σηματοδοτούν τη βιομηχανική πλέον παραγωγή και διάθεση μέσω της Ένωσης, της μαστίχας και των προϊόντων της.

Η μαστίχα χρησιμοποιείται από φαρμακοβιομηχανίες για τις αντικαρκινικές ιδιότητές της, την αντιφλεγμονώδη δράση της και τις θεραπευτικές της ιδιότητες στο πεπτικό έλκος. Ακόμη χρησιμοποιείται στην οδοντιατρική, ορθοδοντική, στην αρωματοποιία, στη ζαχαροπλαστική και στην ποτοποιία.

Τουλίπες

Αναζητώντας πληροφορίες και για άλλα φυτά του νησιού μάθαμε ότι στη Χίο φυτρώ-

νουν άγριες τουλίπες, τις οποίες οι Χιώτες λένε λαλάδες από την Τουρκική λέξη «λαλές» που σημαίνει τουλίπα. Οι τουλίπες είναι φυτά απλά στη μορφή, κομψά και απέριττα, με μεγάλα εντυπωσιακά άνθη και ποικιλία χρωματισμών.

Οι περισσότεροι έχουν την εντύπωση ότι πατρίδα της τουλίπας είναι η Ολλανδία, εφόσον εκεί καλλιεργείται ευρύτατα. Ωστόσο, η τουλίπα «μετανάστευσε» στη Δύση το 16ο αιώνα από τον ελληνικό χώρο, όπου υπάρχουν έντεκα αυτοφυή είδη τουλίπας. Τέσσερα από αυτά, ίσως τα εντυπωσιακότερα, υπάρχουν στη Χίο. Τα είδη αυτά είναι τα εξής: τουλίπα η πρώιμη, τουλίπα του Άνζεν, τουλίπα η κυματόφυλλη και τουλίπα του Κλούσιους.

Οι τουλίπες στη Χίο ανθίζουν από τα μέσα Μαρτίου μέχρι το τέλος Απριλίου και δημιουργούν κατακόκκινους τάπητες στα χωράφια και τα λιβάδια της κεντρικής και νότιας Χίου. Μαζί με τις τουλίπες και άλλα σπάνια αγριολούλουδα και ορισμένα είδη ορχιδέας, διαλέγουν τη Χίο, για να ανθοφορήσουν δημιουργώντας μια πανδαισία χρωμάτων κάθε άνοιξη.

Η αιολική ενέργεια στη Χίο

Η χώρα μας με μεγάλη παράδοση στην εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας, προσφέρεται ιδιαίτερα για την αξιοποίηση αυτής της ανανεώσιμης και καθαρής πηγής ενέργειας, αφού διαθέτει ισχυρούς ανέμους, βουνοκορφές και απομονωμένα νησιά. Η Χίος είναι ένα νησί με εξαιρετικές συνθήκες για την εγκατάσταση ανεμογεννητριών, με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από την αιολική.

Κάνοντας μια αναδρομή στο παρελθόν θα πρέπει ν' αναφερθούμε στους προγόνους των ανεμογεννητριών, τους ανεμόμυλους. Στην Ελλάδα ο ανεμόμυλος εξαπλώθηκε και αναπτύχθηκε κυρίως στο νησιωτικό χώρο και ιδιαίτερα στα νησιά του Αιγαίου, όπου υπάρχει κατάλληλος άνεμος πάνω από 300 μέρες το χρόνο. Στη Χίο δούλεψαν μύλοι αλεστικοί για τρίψιμο φλούδας πεύκου, βελανιδιών και φύλλων σχοίνου για τη βυρσοδεψία.

Οι τοποθεσίες που συγκέντρωναν τις προϋποθέσεις, για να κτιστεί ένας ή περισσότεροι ανεμόμυλοι, βρίσκονταν σε ύψωμα ή οροπέδιο ή στους γύρω λόφους και σπάνια κοντά στη θάλασσα.

Ο άνεμος που είναι φυσική, ήπια και ανανεώσιμη πηγή ενέργειας, αντικαταστάθηκε πριν εκατόν πενήντα χρόνια περίπου από τα κάρβουνα, το πετρέλαιο και το λιγνίτη για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προέκυψαν από τη χρήση ορυκτών καυσίμων αλλά και η εξάντληση αυτών των πηγών ενεργείας, έκαναν έντονη την ανάγκη της χρήσης ήπιων μορφών ενέργειας, όπως είναι η αιολική.

Στη Χίο υπάρχουν σήμερα αρκετά αιολικά πάρκα τα οποία εκμεταλλεύεται η ΔΕΗ αλλά και ιδιώτες. Σε αυτά οι ανεμογεννήτριες, σαν τον παλιό ανεμόμυλο, χρησιμοποιούν τον άνεμο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Τα σημαντικότερα αιολικά πάρκα της ΔΕΗ που υπάρχουν στη Χίο και τα Ψαρά είναι: Το αιολικό πάρκο Μελανιούς και Ποταμιάς Χίου και το αιολικό πάρκο Ψαρών. Για τη ΔΕΗ το ποσοστό κάλυψης αναγκών ηλεκτροδότησης της Χίου από την αιολική ενέργεια είναι το 10% της συνολικής ετήσιας παραγόμενης ενέργειας. Τα ιδιωτικά αιολικά πάρκα στη Χίο είναι: της Ποταμιάς, του Μελανιούς και του Αίπους Χίου. Επειδή το Αιγαίο είναι μια περιοχή με υψηλό αιολικό δυναμικό υπάρχει δυνατότητα για παραπέρα έρευνα, μελέτη και διάδοση της αιολικής ενέργειας.

Κάμπος

Απέναντι από τις ακτές τις Ιωνίας, στο κέντρο περίπου του νησιού, ο Κάμπος στέκει στολίδι μέσα στο χρόνο, προσκαλώντας σε να ξαναβρείς τα μυστικά του. Μοναδική εμπειρία η βόλτα ανάμεσα στα δρομάκια με τους μαντρότοιχους και τα βαθύσκιατα περιβόλια του. Φιλόξενοι οι κάτοικοί του ανοίγουν τις αυλές και τα αρχοντικά τους, έτοιμοι να μοιραστούν μαζί σου τις μνήμες που έμειναν εδώ ζωντανές να σε οδηγούν στο χρόνο. Γραμμένες στα μαρμάρινα οικοδόμημα, στις λαμπερές εξώπορτες, στον έξοχο διάκοσμο των πύργων, ξαναθυμίζουν το ρόλο και τη διαδρομή της περιοχής τούτης, στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας.

Ο Κάμπος της Χίου βρέθηκε στο σταυροδρόμι των πολιτισμών, από την εποχή των σταυροφοριών, του πολέμου μεταξύ Δύσης και Ανατολής, Λατίνων και Βυζαντίου. Η Χίος την εποχή των Γενοואτών αλλά και της Τουρκοκρατίας, έζησε μια πρωτοφανή σε όλη την Ανατολή άνθιση πνεύματος, αρχοντιάς και πλούτου, αποτέλεσμα της τακτικής επαφής της με την Ευρώπη, λόγω της ναυτιλίας και του εμπορίου. Δημιουργήθηκε έτσι μια τάξη μεγαλοαστών, που διακρίνονταν για τη μόρφωση, το ήθος και την αρχοντιά τους. Οι άνθρωποι αυτοί έκτιζαν στο Κάμπο μεγαλοπρεπείς επαύλεις, τους πύργους τους, μέσα σε κτήματα από εσπεριδοειδή και άλλες καλλιέργειες. Εκεί στην απόλυτη γαλήνη, οι Χιώτες άρχοντες δημιούργησαν το δικό τους μικρό ιδιωτικό παράδεισο και μάζεψαν ό,τι πιο ωραίο υπήρχε, από Ανατολή και Δύση.

Ο Κάμπος είναι μια πεδιάδα 10 χιλιομέτρων, στη συνέχεια της πόλης της Χίου προς το νότο, φυτεμένη με εσπεριδοειδή. Το δάσος των εσπεριδοειδών, πλαισιωμένο από ένα δίκτυο στενών δρόμων, χωρίζεται σε 220 περιβόλια, περιτριγυρισμένα από ψηλούς μαντρότοιχους.

Το 18ο αιώνα, ο Κάμπος γνώρισε την οικονομική του άνθιση. Οι παλιόι πύργοι ανασκευάστηκαν και χτίστηκαν καινούργιοι, για ν' ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες μιας αστικής κοινωνίας που βρισκόταν σε συνεχή επαφή με τη Δύση.

Μετά την τραγική σφαγή του 1822, ο Κάμπος ερημώθηκε και οι πύργοι του λεηλατήθηκαν. Πολύ πριν την απελευθέρωση του 1912, το νησί άρχισε να ξαναζωντανεύει, όμως το 1881 πλήγη από φοβερό σεισμό, με αποτέλεσμα να πέσουν όλοι σχεδόν οι πύργοι του Κάμπου. Οι νέες κατοικίες, των αρχών πια του 20ου αιώνα, κτίστηκαν πάνω στα ισόγεια των παλιών. Μεγάλες και αυτές, από την ίδια πέτρα, με επιρροές νεοκλασικισμού.

Η είσοδος στα κτήματα με τα αρχοντικά γίνεται από τοξωτές εισόδους, τις αυλόπορτες που μαζί με τα ψηλά τοιχογύρια, τους μαντρότοιχους, είναι τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία που θα συναντήσει κανείς στα στενά δρομάκια του Κάμπου. Πάνω από την κεντρική πέτρα του τόξου της αυλόπορτας υπάρχει συχνά μια λαξευμένη πέτρα, η οποία μπορεί να φέρει το οικοδόμημα της ιδιοκτήτριας οικογένειας ή κάποιο μάρμαρο με διάφορες παραστάσεις ή τα αρχικά του ιδιοκτήτη. Η αυλόπορτα είναι κατασκευασμένη με επένδυση λαξευτού πωρόλιθου με εναλλαγές σκούρων και ανοικτών χρωμάτων στις στρώσεις του (η περίφημη δίχρωμη πέτρα από τα θυμιάνα). Είναι πάντοτε διπλή και τα φύλλα της έχουν διάφορες διακοσμήσεις. Η αυλόπορτα οδηγεί στην εντυπωσιακή αυλή του αρχοντικού που είναι στρωμένη με ασπρόμαυρα βότσαλα σε λογίων λογίων σχέδια, τα βοτσαλωτά.

Κύρια στοιχεία της αυλής είναι το μαγγανοπήγαδο, η στέρνα, η πύλη προς το περιβόλι και οπωσδήποτε η σκάλα. Το μαγγανοπήγαδο αντλεί νερό για το πότισμα του περιβολιού με τη βοήθεια του μάγγανου, δηλαδή ενός συστήματος τροχού και ανέμης. Το νερό από το μάγγανο διοχετεύεται στη στέρνα και από εκεί δια μέσου πέτρινων καναλιών ποτίζει το περιβόλι. Η στέρνα είναι κοσμημένη με μαρμάρινα ανάγλυφα και κρουνοί, ενώ στις τέσσερις γωνίες της υψώνονται κίονες που στηρίζουν την πέργκολα, πάνω στην οποία απλώνεται η κληματαριά. Η πύλη για το περιβόλι είναι συνήθως θύρωμα που χωρίζει δυο διαφορετικά διαμορφωμένους χώρους.

Από την αυλή μία ή και δύο μερικές φορές μεγαλοπρεπείς πέτρινες σκάλες, οδηγούν σ' έναν ευρύχωρο εξώστη, το " τσαρδί", όπως λέγεται στη Χίο η κύρια ταράτσα του σπιτιού. Λαξευτές πεζούλες στις περισσότερες πλευρές του δείχνουν ότι αποτελούσε προσφιλές υπαίθριο καθιστικό.

Το αρχοντικό, ο Πύργος, είναι χτισμένο με τη μια πλευρά του κατά μήκος του δρόμου, με αρκετά ανοίγματα προς τα μέσα, προς το περιβόλι. Είναι πέτρινο, διώροφο ή τριώροφο και οι κατοικήσιμοι χώροι του αναπτύσσονται στους ορόφους, ώστε να έχουν ελεύθερη θέα πάνω από τα δέντρα του περιβολιού και να μη χρειάζεται να έχουν ανοίγματα στο ισόγειο προς το δρόμο. Τα εσωτερικά των δωματίων στολίζονται με γύψινα διακοσμητικά θέματα. Τα σημαντικότερα μορφολογικά στοιχεία του Πύργου είναι τα παράθυρα, οι σκάλες, οι ασπίδες και τα τοξύλια. Ο πύργος έχει πλούσια διακόσμηση με μάρμαρο και πωρόλιθο με επιρροές από την Ανατολή και τη Δύση που συνδυάστηκαν και δημιούργησαν ένα ξεχωριστό είδος τέχνης.

Εκείνο όμως που εντυπωσιάζει τον επισκέπτη που περιδιαβαίνει τα στενά δρομάκια του Κάμπου είναι η πέτρα με την οποία είναι κτισμένοι οι μαντρότοιχοι και τα αρχοντικά του. Οι τεχνίτες, αφενός έδιναν όλη τους την προσοχή στη λάξευση της πέτρας, ώστε η εφαρμογή στους αρμούς να είναι τέλεια, αφετέρου αξιοποιούσαν με τον καλύτερο τρόπο τα διαφορετικά χρώματα και σχήματά της, ώστε να έχουν τα καλύτερα αισθητικά αποτελέσματα.

Πίσω από την κόκκινη θυμιανούσικη πέτρα που περιτριγυρίζει το καμπούσικο περιβόλι με το αρχοντικό του, βρίσκονται μικροί παράδεισοι με μανταρινιές, πορτοκαλιές, λεμονιές και νεραντζιές. Η καλλιέργεια των εσπεριδοειδών αποτελούσε το σημαντικότερο τομέα της οικονομίας του Κάμπου, το δε εξαγωγικό εμπόριό τους αποτελούσε μεγάλη πηγή πλούτου για τη Χίο. Δυστυχώς όμως η παλιά πηγή πλούτου του νησιού δεν αποτελεί αντικείμενο αποκλειστικής ασχολίας των κατοίκων σήμερα για πάρα πολλούς λόγους.

Ο Κάμπος των αρωμάτων και του μερακιού με την πράξη 8/12-7-90 του Υπουργείου Πολιτισμού ανακηρύχθηκε ομόφωνα σε ιστορικό τόπο διότι:

- Αποτελεί μοναδικό οικιστικό γεωργικό σύνολο στον Ελλαδικό και γενικότερα στο Ευρωπαϊκό χώρο και
- Τα αρχοντικά του είναι εξαιρετικά δείγματα έργων τέχνης στο σύνολό τους, αλλά και στα επιμέρους μορφολογικά και αρχιτεκτονικά του στοιχεία.

Περιβαλλοντικός Όμιλος

Εντυπώσεις

«Η φύση στη Χίο είναι μαγευτική κατά τη γνώμη μου. Ένωθα υπέροχα, γιατί όλα ήταν μέσα στο πράσινο. Μερικές από τις πιο αγαπημένες μου στιγμές ήταν, όταν μαζεύαμε τουλίπες και όταν επισκεφθήκαμε τον Κάμπο.

Κάτι ακόμη που μου έκανε εντύπωση είναι το πόσο θερμοί, φιλόξενοι και καλοσυνάτοι είναι οι Χιώτες.

Η εξόρμηση στη Χίο θα είναι για μένα μια αξέχαστη ανάμνηση και μια ανεπανάληπτη εμπειρία».

**Κατερίνα Σιμάτου, Γ5
περιβαλλοντικός όμιλος**

«Αξέχαστες θα μου μείνουν οι εντυπώσεις από τη φετινή εξόρμηση στη Χίο.

Αξέχαστες, γιατί ο καιρός ήταν θαυμάσιος.

Αξέχαστες, γιατί οι τοποθεσίες ήταν υπέροχες.

Αξέχαστες, γιατί όλη η παρέα ήταν φανταστική.

Το πρόγραμμα ήταν αρκετά κουραστικό, όμως οι μοναδικές εμπειρίες που αποκτήσαμε μας αποζημίωσαν πλήρως.

Από τις ωραιότερες στιγμές που περάσαμε ήταν την Παρασκευή το βράδυ που μαζεμένοι όλοι στο ξενοδοχείο κάναμε την αναπαράσταση του Κλήδωνα, ενός εθίμου του νησιού και διασκεδάσαμε πολύ χορεύοντας παραδοσιακούς χορούς. Οι επισκέψεις μας στα Μαστιχοχώρια, στον Κάμπο με το Αργέντικο και στο κτήμα Χωρέμη, ήταν τόσο ενδιαφέρουσες που μας έκαναν να ξεχνάμε την κούραση.

Η πιο ωραία όμως νότα αυτού του εκπληκτικού ταξιδιού ήταν, κατά την άποψή μου, η σύνδεσή μας με το Λύκειο της Καλαμωτής. Ολόκληρο το Σάββατο το περάσαμε με αυτά τα παιδιά, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αρκετές φιλίες... Ανταλλάξαμε τηλέφωνα και ακόμη και τώρα διατηρούμε επικοινωνία μαζί τους.

Με την ευκαιρία της καταγραφής των εντυπώσεών μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα παιδιά του φωτογραφικού και βιντεοσκοπικού ομίλου, τα οποία απαθανάτισαν τις πιο απίθανες και αστείες στιγμές αυτής της καταπληκτικής εξόρμησης.

Ακόμη συγχαρητήρια αξίζουν σε όλους τους ομίλους για τις υπέροχες παρουσιάσεις τους στο Ομήρειο, στα μέλη του 15μελούς, καθώς και σε όσους καθηγητές βοήθησαν στην υλοποίηση και οργάνωση αυτού του ταξιδιού».

**Λουκία Αποστολακοπούλου, Γ2
περιβαλλοντικός όμιλος**

«Η εξόρμηση στη Χίο μας προσέφερε πολύ περισσότερα απ' όσα περιμέναμε, γιατί συνδύασε τον εκπαιδευτικό της χαρακτήρα με την ψυχαγωγία.

Οι ντόπιοι μας υποδέχτηκαν φιλόξενα και μας ξενάγησαν στα στενά σοκάκια των χωριών τους εξιστορώντας μας την ιστορία τους και το πέρασμά τους στο χρόνο.

Εντυπωσιακή στο Ομήρειο ήταν η παρουσίαση της δουλειάς των ομίλων μας αλλά και των παιδιών της Καλαμωτής με θέμα την επικοινωνία. Μεγαλύτερη εντύπωση μας έκαναν

τα επιβλητικά και πανέμορφα αρχοντικά του Κάμπου.

Η γενική εντύπωση μας από την εξόρμηση στη Χίο ήταν κάτι παραπάνω από υπέροχη».

**Κιοσέογλου Φίλιππος, Γ2
Μπακάκος Κωνσταντίνος, Γ2
περιβαλλοντικός όμιλος**

«Πιστεύω πως η φετινή εξόρμηση υπήρξε ιδιαίτερα εποικοδομητική και συνέχισε επιτυχημένα την πλούσια παράδοση των 56 χρόνων της.

Είναι βέβαιο ότι όλοι ζήσαμε μια αξέχαστη εμπειρία. Ελπίζουμε ο θεσμός αυτός να συνεχίσει να υπάρχει, συμβάλλοντας στη δημιουργία στενών δεσμών με σχολεία της ελληνικής επικράτειας και αναδεικνύοντας τη δημιουργική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Θα ήθελα να απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους καθηγητές που προθυμοποιήθηκαν να μας συνοδεύσουν, γιατί χωρίς την πολύτιμη βοήθειά τους οι εξορμήσεις δε θα είχαν τέτοια επιτυχία».

**Αικατερίνη Λεβέντη, Γ2
περιβαλλοντικός όμιλος**

Ιστορική Αναδρομή στη Χίο

Η Χίος έχει να επιδείξει μία συνεχή και αδιάσπαστη ιστορία 8000 χρόνων.

Προϊστορική Εποχή

Από την 6η προχριστιανική χιλιετία, η Χίος φιλοξενεί ένα πρώιμο νεολιθικό πολιτισμό, που εντοπίζεται στις περιοχές του Αγίου Γάλακτος στα βόρεια και του Εμπορίου στα νότια. Την 3η χιλιετία τα μέταλλα εισάγονται στο νησί. Σημαντικά υλικά κατάλοιπα της εποχής του χαλκού εντοπίζονται στο Εμποριό και στα Δότια, όπου δημιουργείται και μυκηναϊκή εγκατάσταση κατά τη 2η χιλιετία π.Χ. Παλαιότεροι κάτοικοι του νησιού ήταν οι Πελασγοί που έφθασαν από τη Θεσσαλία, οι Κάρες και οι Λέλεγες και αργότερα οι Άβαντες από την Εύβοια.

Ιστορική Εποχή

Την 1η χιλιετία π.Χ. οι Ίωνες φθάνουν στο νησί, και η επαφή και ανάμειξη με τους παλαιούς κατοίκους και με τους συγγενικούς πληθυσμούς των Αιολέων, Αβάντων και Καρών θα δημιουργήσει το λαμπρό χιακό αρχαϊκό πολιτισμό. Η Χίος είναι μία από τις σπουδαιότερες πόλεις του κοινού των Ιώνων κατ' αυτήν την περίοδο, ανήκει δε σε έναν εμπορικό συνασπισμό με τη Μίλητο και την Αίγινα που εξασφαλίζει τα οικονομικά συμφέροντα της χιακής πόλης-κράτους στα διεθνή εμπορικά κέντρα της εποχής.

Θεωρείται τόπος καταγωγής του Ομήρου και συγγραφής των Ομηρικών επών από την αρχαιότητα, ενώ είναι κέντρο γλυπτικής με κύριους εκπροσώπους τους Μάλα, Αρχέρμο, Βούπαλο και Άθηνι. Το 499 π.Χ. οι Χιώτες συμμετέχουν στην εξέγερση των ιωνικών πόλεων κατά των Περσών και στη ναυμαχία της Λάδης (494 π.Χ.), με την οποία σβήνει η ιωνική επανάσταση, τα 100 χιώτικα πλοία παραμένουν στη θέση τους μέχρι εσχάτων. Μετά τους περσικούς πολέμους η Χίος συμμετέχει ενεργά στον Πελοποννησιακό πόλεμο, τότε με την Αθηναϊκή και τότε με τη Σπαρτιατική πλευρά προσπαθώντας να διατηρήσει την αυτονομία και τη σχετική ανεξαρτησία της κατά το δυνατόν.

Ο Μέγας Αλέξανδρος καταλαμβάνει το νησί τον 4ο αιώνα π.Χ., με αποτέλεσμα η Χίος να περάσει την Ελληνιστική περίοδο ισορροπώντας ανάμεσα στα κράτη των Πτολεμαίων και των Σελευκιδών, μέχρι τις αρχές του 2ου αιώνα που η Χίος γίνεται φίλη και σύμμαχη των Ρωμαίων με τους οποίους και συμπορεύεται σχεδόν απρόσκοπτα μέχρι τα πρώιμα Βυζαντινά χρόνια.

Βυζαντινή Εποχή

Μετά τα σκοτεινά χρόνια των αραβικών επιδρομών η βυζαντινή παρουσία γίνεται έντονη στο νησί, σηματοδοτούμενη από έργα όπως το Κάστρο της Χίου, η Νέα Μονή, οχυρωματικά έργα κ.α. (10ος - 11ος αιώνας μ.Χ.)

Νεότερη Εποχή

Μετά τη λατινική κατάκτηση (1204 μ.Χ.) η Χίος περιέρχεται από τους Βυζαντινούς στους Φράγκους. Το 1346 μ.Χ. οι Γενουάτες καταλαμβάνουν το νησί και παραμένουν σ' αυτό επί 220 χρόνια, ως την κατάληψή του από τους Τούρκους. Τους δύο αιώνες της γενονατικής κατοχής, η Χίος διοικείται από την εμπορική εταιρεία Μαόνα, της οποίας τα μέλη ανήκουν κυρίως στην οικογένεια Τζουστινιάνι ή Ιουστινιάνι. Κατ' αυτήν την περίοδο συστηματοποιείται η καλλιέργεια της μαστίχας και κτίζονται τα περισσότερα από τα περίφημα χωριά - κάστρα, οι βίγλες και τα άλλα οχυρωματικά έργα που και σήμερα ακόμη σηματοδοτούν το χιακό τοπίο. Παρόλη την ακμή και τον πλούτο τους οι γενοβέζοι δεσπότες της Χίου είναι αδίστακτοι και καταπιεστικοί.

Κατά τα μέσα του 16ου αιώνα οι Οθωμανοί διώχνουν τους Γενοβέζους από το νησί, εγκαινιάζοντας μία μακρά περίοδο προνομίων και ελευθεριών για τους κατοίκους, στους οποίους εξασφαλίζεται μία σχετική αυτονομία. Κατά την περίοδο αυτή τίθενται οι βάσεις του χιακού διαμετακομιστικού εμπορίου, και αυτού που ονομάστηκε «Χιακό εμπορικό δίκτυο», στις μεγάλες πόλεις και τα λιμάνια των τότε αυτοκρατοριών κατά το 18ο και 19ο αιώνα.

Μετά την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης, η λαμπρή αυτή περίοδος αμαυρώνεται από την τρομερή σφαγή της Χίου.

Η Σφαγή της Χίου

Στις 10 Μαρτίου του 1822 ο Σαμιώτης Λυκούργος Λογοθέτης και ο Χιώτης Αντώνης Μπουρνιας έρχονται στη Χίο με 8 βρίκια, 30 σακολέβες και 2500 άνδρες. Την επόμενη μέρα κηρύσσουν την επανάσταση, χωρίς όμως να έχουν συνεννοηθεί με τους οπλαρχηγούς και τους καπεταναίους από την υπόλοιπη Ελλάδα. Οι Τούρκοι κλείνονται πανικόβλητοι στο φρούριο της Χίου.

Στις 30 Μαρτίου του 1822 ο τούρκικος στόλος με επικεφαλής το ναύαρχο Καρά Αλή έρχεται ταχύτατα στη Χίο και βομβαρδίζει την πόλη. Οι Χιώτες υποχωρούν στην ενδοχώρα και οι 15.000 Τούρκοι τους κυνηγούν σφάζοντας και καίγοντας χωριά. Είναι η πρώτη φάση της σφαγής. Με παρέμβαση των Άγγλων και Γάλλων προξένων οι Χιώτες δέχονται να παραδοθούν, αλλά αντί για αμνηστία ο τούρκος διοικητής της Χίου Βαχίτ πασάς πνίγει το νησί στο αίμα σφάζοντας άοπλους και ανυπεράσπιστους ανθρώπους, στη δεύτερη και χειρότερη φάση της σφαγής. Πάνω από 30.000 Χιώτες δολοφονούνται, 47.000 πωλούνται δούλοι και μόλις ελάχιστοι καταφέρνουν να διαφύγουν στα γειτονικά Ψαρά. Μόνο οι κάτοικοι των Μαστιχοχωρίων γλιτώνουν.

Η σφαγή της Χίου συγκλόνισε όλο τον πολιτισμένο κόσμο της Ευρώπης. Ο Βίκτωρ Ουγκώ έγραψε το ποίημα «Το Ελληνόπουλο» και ο Ευγένιος Ντελακρούα ζωγράφισε τον περίφημο πίνακα «Η σφαγή της Χίου».

Στις 7 Ιουνίου του 1822 ο Κωνσταντίνος Κανάρης και ο Ανδρέας Πιπίνος με δύο πυρπολικά σκάφη καίνε την τουρκική ναυαρχίδα στο λιμάνι της Χίου και σκοτώνουν περίπου

2.000 τούρκους ναύτες. Ο Καρα Αλής, προσπαθώντας να γλιτώσει το μπουρλότο, χτυπήθηκε από ένα φλεγόμενο κατάρτι και πέθανε. Οι Τούρκοι ως αντίποινα καταστρέφουν τα Μαστιχοχώρια, τα οποία είχαν γλιτώσει από τη σφαγή της Χίου (αυτή είναι η τρίτη φάση της σφαγής).

Η προσπάθεια ανάκαμψης αυτών που επέζησαν της σφαγής, ανακόπτεται το 1881 από το φοβερό σεισμό. Για δεύτερη φορά μέσα στο 19ο αιώνα οι Χιώτες μαζεύουν τα συντρίμια τους, περιμένοντας το 1912, που επιτέλους υποδέχονται τον Ελληνικό Απελευθερωτικό Στρατό.

Από εδώ και μπρος, η Χίος συμμετέχει στη ζωή του νέου Ελληνικού κράτους. Το 1922 υποδέχεται κύματα προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής, οι απόγονοι των οποίων αποτελούν ένα σεβαστό μέρος του σημερινού πληθυσμού.

Ιστορικός Όμιλος

Φωτογραφικός Όμιλος

Ένας από τους βασικούς πυρήνες της εργασίας του φωτογραφικού ομίλου αρχικά, ήταν να έρθουμε σε μια πρώτη οπτική επαφή με τον τόπο που θα επισκεπτόμαστε. Γι' αυτό και αναζητήσαμε φωτογραφικές πηγές αναφορικά με τη Χίο, τόσο στη βιβλιοθήκη του σχολείου μας, που διαθέτει μεταξύ άλλων και πλούσιο φωτογραφικό υλικό, αλλά και στο διαδίκτυο. Στη συνέχεια, αναζητήσαμε πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό σχετικά με την ιστορία της φωτογραφίας της Χίου, η οποία χρονολογείται ήδη από το 1850. Έτσι, είχαμε την ευκαιρία μέσα από φωτογραφίες και καρτ-ποστάλ να γνωρίσουμε τον πλούτο των φωτογραφικών δοκιμών, όπου έχουν καταγραφεί πάρα πολλά από τα πιο σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν τη Χίο τα τελευταία 150 χρόνια, αλλά και σκηνές της απλής καθημερινής ζωής.

Γνωρίζοντας ότι σημαντικό τμήμα αυτών των φωτογραφικών ντοκουμέντων διατηρείται στο Μουσείο Μπενάκη, ήρθαμε σε επαφή με τους υπεύθυνους του φωτογραφικού αρχείου του Μουσείου και ζητήσαμε να μας παραχωρηθούν κάποιες από αυτές τις φωτογραφίες, για να τις εκθέσουμε στον τόπο καταγωγής τους.

Τέλος, ξεχυθήκαμε στο campus του σχολείου μας και φωτογραφίσαμε το χώρο στον οποίο κινούμαστε καθημερινά, αλλά και κάποιες σκηνές της σχολικής ζωής, στα πλαίσια μιας πρακτικής εξάσκησης.

Έχοντας πάντα υπόψη μας τους στενούς δεσμούς του σχολείου μας με τη Χίο, ήμαστε πια έτοιμοι να συλλάβουμε με τους φακούς μας το χρώμα και τις ομορφιές της Χίου, για να τα μοιραστούμε επιστρέφοντας με την υπόλοιπη κοινότητα του σχολείου μας.

Οι Βίγλες της Χίου και μια φανταστική βραδιά με πειρατές

Οι βίγλες είναι φανόπυργοι, κυλινδρικά μεσαιωνικά οχυρά κτίσματα που αποτελούσαν ένα παράκτιο δίκτυο παρατήρησης και μετάδοσης μηνυμάτων. Πειρατικές και εχθρικές θαλάσσιες επιδρομές από το 1300 μέχρι το 1900 γίνονταν αντιληπτές από αυτή την αμυντική γραμμή την οποία σχημάτιζαν όλες οι βίγλες του νησιού (πρέπει να υπήρχαν 50 βίγλες στη Χίο). Η λέξη βίγλα προέρχεται από το ιταλικό *vigilare* που σημαίνει εποπτεύω, προσέχω, ελέγχω. Με καπνό ή με σήματα με φωτιά το μήνυμα μεταφερόταν από το ένα άκρο του νησιού στο άλλο αλλά και από νησί σε νησί.

Κατά τη διάρκεια της τετραήμερης επίσκεψής μας στη Χίο πήγαμε στο Εμποριό. Στο Εμποριό προσεγγίσαμε μία βίγλα, αλλά δεν είχαμε χρόνο, για να ανέβουμε ως εκεί (χρειάζοταν μισή ώρα ανάβαση σε απότομο έδαφος). Αυτό με απογοήτευσε πολύ.

Σκεφτόμουν λοιπόν πώς θα ήταν, αν κατασκηνώναμε ένα βράδυ εκεί. Θα φανταζόμουν μια ιστορία με πειρατές` οι περισσότεροι θα είχαν ένα γάντζο για χέρι και ένα μάτι. Εμείς θα ήμασταν έτοιμοι για επίθεση. Θα είχαμε ένα πλοίο έτοιμο, αρματωμένο και κρυμμένο

στο λιμάνι. Ο βιγλάτορας θα έδινε το σύνθημα και ακόμα και αυτός θα κατέβαινε με σκοινί από το παρατηρητήριό του –βίγλα (η βίγλα δεν έχει πόρτες!) και θα ερχόταν μαζί μας. Θα νικούσαμε στο τέλος (έτσι έχω συνηθίσει, να νικούν οι καλοί), θα προσέφερα λάφυρα στην αγαπημένη μου και θα τη διαβεβαίωνα ότι μαζί μου δεν έχει να φοβάται τίποτε, ούτε καν τους πειρατές... Το φεγγάρι δε θα χρειαζόταν. Θα ξαπλώναμε καταγής, θα κοιτούσαμε τα άστρα και μια βροχή θα ήταν καλοδεχούμενη, για να μυρίσει ο τόπος αλλιώςτικα.

Δεν κάναμε όμως τέτοια κατασκήνωση. Κοιμηθήκαμε δυστυχώς σε ξενοδοχείο με τηλέφωνα και πισίνα. Μάλλον φταίει ο αιώνας μας ή φταίει και η εκπαίδευση. Τι εξόρμηση ήταν αυτή χωρίς μια βραδιά τουλάχιστον με φαντάσματα πειρατών; Είχα προετοιμαστεί αλλιώς με τα βιβλία που διάβασα και με όσα είχα ακούσει και ήθελα κάτι πιο συναρπαστικό. Οι υπόλοιποι συμμαθητές μου ελπίζω να συμφωνούν μαζί μου και να μην προτιμούσαν μια βραδιά σε ντίσκο.

Ευχαριστώ πάντως, γιατί η Εξόρμηση 2005 με βοήθησε να μάθω πολλά. Θα συνεχίσω ελπίζω μόνος μου...

Η Ημερίδα στο Ομήρειο

Η τρίτη ημέρα της Εξόρμησης ήταν αναμφίβολα η πιο σημαντική για όλους μας. Μετά από μήνες προετοιμασίας ήρθε η ώρα να παρουσιάσουμε τους «καρπούς» της δουλειάς μας στο συνεδριακό κέντρο Ομήρειο, που μας είχε παραχωρηθεί από τις τοπικές αρχές. Από το πρωί λοιπόν του Σαββάτου είχαμε αρχίσει τις προετοιμασίες σε πυρετώδεις ρυθμούς, ώστε όλα να είναι έτοιμα στην ώρα τους, όπως και τελικά έγινε. Η ημερίδα αυτή στο Ομήρειο θα διαρκούσε περίπου τρεις ώρες, από τις πεντέμισι έως τις οκτώμισι το απόγευμα. Εκτός από τις ομιλίες και τις παρουσιάσεις, στην είσοδο του Ομηρείου υπήρχε έκθεση Γραμματοσήμων με θέμα «Επικοινωνία με Αιγαίο και Χίο», την οποία είχε επιμεληθεί ο Φιλοτελικός Όμιλος.

Στην αίθουσα όπου θα γινόταν η εκδήλωση επικρατούσε συνωστισμός. Προς ευχαρίστηση όλων μας είχε γεμίσει όχι μόνο από εμάς αλλά και από αντιπροσώπους δημοτικών αρχών και συλλόγων. Αυτό γέμισε άγχος αρκετά από τα παιδιά που θα μιλούσαν.

Τελικά η ημερίδα ξεκίνησε με την παρουσίαση της Εξόρμησης και γενικότερα του Κολλεγίου από την αρχηγό, κα Εβίτα Αμαριωτάκη, και από τον Υποδιευθυντή του Γυμνασίου, κο Γεώργιο Δαμαλά. Έπειτα μαθητές των ομίλων πήραν το λόγο και παρουσίασαν με συντομία τη δουλειά που έγινε στον όμιλό τους. Ακολούθησε ομιλία μαθητή με τον τίτλο «Χίος, η πατρίδα των ιδρυτών του Κολλεγίου». Στη συνέχεια παιδιά από το Λύκειο Καλαμωπής παρουσίασαν την εργασία τους με θέμα «Από τις βίγλες στην τηλεδιάσκεψη» και μαθητές από το 2ο Γυμνάσιο Χίου παρουσίασαν το πρόγραμμά τους με τίτλο «Χίος και θάλασσα».

Τη σκυτάλη πήραν ο κος Μιχαηλίδης και τα παιδιά του ομίλου θετικών επιστημών που μας μίλησαν για τα μαθηματικά του Αιγαίου. Μας παρουσίασαν το ταξίδι της μαθηματικής επιστήμης από την Ανατολή έως τις ακτές της Μικράς Ασίας και τα παρακείμενα νησιά, σκιαγραφώντας παράλληλα σημαντικές μαθηματικές προσωπικότητες που σχετί-

ζονταν με τη Χίο και γενικά με τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, όπως ο Οينوπίδης και ο Ιπποκράτης.

Η ημερίδα στο Ομήρειο στέφθηκε με μεγάλη επιτυχία και το καταλάβαμε από το χειροκρότημα που απλόχερα μας χάρισε το κοινό. Εκτός από το χειροκρότημα η βραδιά μας επιφύλασσε και άλλη ανταμοιβή: μια ελεύθερη έξοδο στο λιμάνι της Χίου που ήταν η καλύτερη αποζημίωση για τις προσπάθειές μας.

**Γιώργος Στασινόπουλος, Γ1
Αρχαιολογικός Όμιλος**

Χίος, η πατρίδα των ιδρυτών του Κολλεγίου

Τα ονόματα Μπενάκης και Χωρέμης είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δημιουργία του σχολείου μας. Και οι δύο σημαντικοί αυτοί άνδρες κατάγονταν από τη Χίο.

Για τη σχέση της οικογένειας Μπενάκη με τη Χίο, αναφέρει η Πηνελόπη Δέλτα, αδελφή του Εμμανουήλ Μπενάκη: «ο παππούς μας, ο Αντώνης Μπενάκης, είχε πεθάνει, πριν παντρευτεί ο πατέρας μου. Από μανιάτικη οικογένεια, ήταν η πρώτη γενεά που είχε εγκατασταθεί στη Χίο, μετά την επανάσταση και την καταστροφή του Μοριά επί Ορλώφ, στα 1770». Ο Αντώνης Μπενάκης και η Χιώτισσα Αλεξάνδρα Λόζη, απέκτησαν πέντε παιδιά που ήταν κατά σειρά οι: Εμμανουήλ, Λουκάς, Μαριέττα, Μερόπη και Αργίνη. Ο Εμμανουήλ Μπενάκης, η πιο επιβλητική μορφή της οικογένειας, γεννήθηκε το 1843 στη Σύρο. Στη Χίο, σε ηλικία είκοσι επτά ετών, παντρεύτηκε τη Βιργινία Κ. Χωρέμη. Ο γάμος αυτός αποτέλεσε την απαρχή του οικογενειακού συνδέσμου και στηρίξε το οικοδόμημα του εμπορικού-επιχειρηματικού οίκου Χωρέμη-Μπενάκη και Σία.

Γενάρης της οικογένειας Χωρέμη ήταν ο Κωνσταντίνος Σταμάτη Χωρέμης που γεννήθηκε στη Χίο το 1796. Την περίοδο μετά τη σφαγή της Χίου, γνωρίζει την Πουλουδία, το γένος Λουλουδή, που έγινε η δεύτερη σύζυγός του. Μαζί της απέκτησε ένδεκα παιδιά. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται και ο Ιωάννης Χωρέμης. Ο Ιωάννης γεννήθηκε στη Χίο το 1827 και απέκτησε τρία παιδιά, την Πηνελόπη, το Στέφανο και τον πρωτότοκο γιο τους στον οποίο έδωσαν το όνομα του γενάρχη της οικογένειας, τον Κωνσταντίνο Χωρέμη. Ο Κωνσταντίνος Χωρέμης γεννήθηκε το 1862 στο Λίβερπουλ της Αγγλίας. Αργότερα παντρεύτηκε την Αλεξάνδρα Μπενάκη, κόρη του Εμμανουήλ. Υπήρξε επίσης διευθυντής της εταιρείας Χωρέμη-Μπενάκη και Σία σε συνεργασία με τον Αντώνη Εμμανουήλ Μπενάκη.

Οι οικογένειες Χωρέμη και Μπενάκη έχουν μακρά παράδοση στην ευεργεσία. Η οικογένεια Χωρέμη που ενδιαφέρθηκε περισσότερο από τους Μπενάκηδες για την ιδιαίτερη πατρίδα της Χίου, διακρίθηκε για τις δωρεές της. Πολλά από τα μέλη αυτής της «χιοκεντρικής οικογένειας» τιμήθηκαν με τη διάκριση του ευεργέτη. Για παράδειγμα ο Κωνσταντίνος Χωρέμης του Ιωάννου συμβαδίζοντας με την τάση της οικογένειας ανακηρύχθηκε ευεργέτης της Χιακής αδελφότητας Αλεξάνδρειας. Ειδικότερα είχε ενισχύσει το 1929 τη Γεωργική Σχολή της Χίου και αργότερα με τη διάθεση του ποσού των οκτώ χιλιάδων λιρών ενίσχυσε όλα τα εκπαιδευτήρια και το νοσοκομείο της Χίου.

Την ίδια λειτουργία του ευεργετισμού συναντούμε και στην οικογένεια Μπενάκη.

Ενδεικτικά αναφερόμαστε στην ξεχωριστή περίπτωση του Εμμανουήλ Μπενάκη, που ήταν ο μόνος που τιμήθηκε με την ιδιαίτερη διάκριση του Εθνικού Ευεργέτη. Από τις ευεργεσίες αυτών των δύο επιφανών ανδρών, πολλές αφορούσαν το Κολλέγιο.

Ο Εμμανουήλ Μπενάκης συμμετείχε στην ιδρυτική επιτροπή που συγκροτήθηκε το Μάιο του 1924 για τη δημιουργία ενός πρότυπου ελληνοαμερικανικού σχολείου που έμελλε να εξελιχθεί στο Κολλέγιο Αθηνών δείχνοντας έτσι το έμπρακτο ενδιαφέρον του για την ενίσχυση της παιδείας και της μόρφωσης στην Ελλάδα. Το επόμενο έτος συγκροτείται το Ελληνοαμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, στο διοικητικό συμβούλιο του οποίου συμμετείχε ο Εμμανουήλ Μπενάκης ως γενικός γραμματέας.

Το Κολλέγιο άρχισε να λειτουργεί τον Οκτώβριο του 1925 με αρκετές ελλείψεις σε ιδιωτικό κτίριο της οδού Άνδρου 18. Η απόκτηση ενός μεγάλου οικοπέδου στο Ψυχικό, η ανέγερση ενός ιδιόκτητου κτιρίου και οι πρώτες δαπάνες λειτουργίας του καλύφθηκαν κυρίως από τις δωρεές του Εμμανουήλ και του γαμβρού του Στεφάνου Δέλτα. Τα εγκαίνια του κεντρικού κτιρίου του Κολλεγίου έγιναν στις 25 Μαΐου 1929, και το κτίριο ονομάστηκε προς τιμήν του κυριότερου δωρητή του «Μπενάκειο».

Πέρα από τις αρχικές δωρεές, η οικονομική υποστήριξη του Κολλεγίου Αθηνών θα συνεχιστεί από την οικογένεια Μπενάκη για πολλά χρόνια ακόμη, προκειμένου να καλύπτονται τα ελλείμματα και οι έκτακτες ανάγκες. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε το Κολλέγιο Αθηνών, ένα πρότυπο ιδιωτικό σχολείο που έχει την αποστολή να παρέχει όχι απλή εκπαίδευση, αλλά ολοκληρωμένη, πολύπλευρη μόρφωση, δίνοντας προτεραιότητα στην ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και δημιουργικής σκέψης, στον αρμονικό συνδυασμό της ανθρωπιστικής παιδείας με τη σύγχρονη τεχνολογία, στην ισόρροπη προαγωγή της ατομικής πρωτοβουλίας και ελευθερίας, της αυτοπειθαρχίας και του ομαδικού πνεύματος.

Αξιομνημόνευτη ωστόσο ήταν και η οικονομική προσφορά του Κ. Χωρέμη στο Κολλέγιο Αθηνών. Με δική του δωρεά προστίθεται το 1932 στο βόρειο τμήμα του Μπενακειού αίθουσα συγκεντρώσεων με σκηνή κατάλληλα εξοπλισμένη για θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις. Η σκηνή της αίθουσας Χωρέμη, που έγινε ευρύτερα γνωστή ως «Θέατρο Χωρέμη» εγκαινιάζεται με μια πρωτοποριακή παράσταση των Ορνίθων του Αριστοφάνη σε σκηνοθεσία -διδασκαλία του Καρόλου Κουν με μαθητές του Κολλεγίου.

Ο Εμμανουήλ Μπενάκης και ο Κωνσταντίνος Χωρέμης είναι απτά παραδείγματα επιφανών Χιωτών, που διακρίθηκαν για την τεράστια κοινωνική τους προσφορά. Σημάδια μόνο της ποικίλης τους δράσης βρίσκονται και στο Κολλέγιο Αθηνών. Καταλήγοντας, είναι καθολικά παραδεκτό ότι σημαντικούς ανθρώπους όπως ήταν αυτοί αξίζει να τους τιμούμε με εκδηλώσεις όπως η σημερινή, στο Ομήρειο. Μακάρι να υπάρξουν άξιοι συνεχιστές του έργου τους.

**Γιώργος Στασινόπουλος, Γ1
Αρχαιολογικός Όμιλος**

Όμιλος «Κοινωνία και Πολιτισμός»

Στο πλαίσιο του θεσμού της Εξόρμησης, που διοργανώνεται κάθε χρόνο από το σχολείο μας, προσπαθούμε σαν μέλη του ομίλου «Κοινωνία και Πολιτισμός» να προσεγγίσουμε το χαρακτήρα της κοινωνίας και τα προβλήματα των κατοίκων της περιοχής που επισκεπτόμαστε. Η απόφαση της μαθητικής κοινότητας να επισκεφθούμε φέτος τη Χίο αποτέλεσε μεγάλη πρόκληση για μας.

Προσπαθήσαμε με την αμέριστη βοήθεια των τοπικών αρχών και των δημοσίων λειτουργών να ενημερωθούμε για την περιθαλψη και την εκπαίδευση στο νησί, για την αιολική ενέργεια και το πώς αυτή αξιοποιείται στη Χίο, για τις ασχολίες των κατοίκων και τις προσπάθειες της Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών να εξαπλωθούν σ' ολόκληρο τον κόσμο οι ευεργετικές ιδιότητες της μαστίχας. Μέσω του διαδικτύου και του τοπικού τύπου πληροφορηθήκαμε τα προβλήματα που ταλανίζουν τους Χιώτες, όπως για παράδειγμα αυτό της συγκοινωνίας του νησιού, της ύδρευσης, των ναυτικών και της παρουσίας των λαθρομεταναστών στο νησί.

Η επίσκεψή μας στο νησί ήταν για μας μοναδική ευκαιρία να γνωρίσουμε τη νησιωτική ζωή και να ευαισθητοποιηθούμε για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι των ακριτικών περιοχών της χώρας μας, σε επίπεδο κοινωνικό, πολιτιστικό και επικοινωνίας με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Ο ελάχιστος χρόνος παραμονής μας στο νησί δε μας εμπόδισε να διαπιστώσουμε πόσο ιδιαίτεροι άνθρωποι είναι οι Χιώτες. Είναι πραγματικά άξιοι, έντιμοι, ευαίσθητοι, δημιουργικοί και φιλόξενοι άνθρωποι, με ανεπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης απέναντι στην οικογένεια και με έναν ιδιαίτερο ηθικό κώδικα αξιών.

Καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του Χιώτη, σε συνδυασμό με την ξεχωριστή ομορφιά του νησιού, είναι ο κυριότερος λόγος που τον κρατάει άρρηκτα δεμένο με τον τόπο του. Αναμφισβήτητα οι Χιώτες, παρά τις μεγάλες καθημερινές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, συντηρούν την παράδοση και κρατάνε ζωντανή την ακριτική τους κοινωνία σε μια πραγματικά νευραλγική για την πατρίδα μας περιοχή.

Αρχιτεκτονικός Όμιλος

Η μοναδική αρχιτεκτονική των αρχοντικών του Κάμπου, της μεσαιωνικής καστροπολιτείας του Ανάβατου και των άλλων μεσαιωνικών χωριών καθώς και τα περίφημα ξυστά που κοσμούν τα σπίτια κάποιων παραδοσιακών οικισμών της Χίου έκαναν το έργο του αρχιτεκτονικού ομίλου ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Μελετήσαμε βιβλία σχετικά με τον ιδιότυπο αρχιτεκτονικό ρυθμό που ανέπτυξε η Χίος και την κάνει να ξεχωρίζει από τα γειτονικά νησιά, εργασίες που περιγράφουν την εντυπωσιακή τεχνική των ξυστών και ενημερωθήκαμε για την προσπάθεια διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στο νησί.

Συγκεντρώσαμε τα στοιχεία αυτά σε εργασίες που αναφέρονται στα μαστιχοχώρια της Χίου, όπως τα Μεστά, τη Βέσσα, την Καλαμωτή και τους Ολύμπους που είναι γεμάτα από

γραφικά πέτρινα σπίτια και σοκάκια σκεπαστά και που έχουν διατηρήσει αναλλοίωτα τα περισσότερα χαρακτηριστικά που παραπέμπουν σε μια άλλη εποχή.

Ασχοληθήκαμε επίσης με τα ξυστά, αυτό το ξεχωριστό και εντυπωσιακό στοιχείο διακόσμησης των προσόψεων των κτιρίων κυρίως στο Πυργί με γεωμετρικά και φυσικά μοτίβα.

Όταν όμως μας δόθηκε η ευκαιρία να δούμε από κοντά όλα αυτά που τόσο καιρό θαυμάζαμε στα βιβλία και τις εικόνες, συνειδητοποιήσαμε την πιο σημαντική παράμετρο που καθιστά αυτά τα κτίσματα μοναδικά, δηλαδή τον αρμονικό συνδυασμό τους με τη φύση που τα περιβάλλει και τους ανθρώπους που τα κατοικούν και τους δίνουν ζωή.

Τα Μαστιχοχώρια της Χίου

Ιστορικοί λόγοι κάνουν την παλιά αρχιτεκτονική της Χίου να διαφέρει ουσιαστικά από εκείνη των γειτονικών νησιών του Αιγαίου και της μικρασιατικής ακτής. Στη Χίο συνυπάρχουν αρμονικά βυζαντινά, δυτικά και ανατολίτικα αρχιτεκτονικά στοιχεία και μπορεί κανείς εύκολα να διακρίνει τρεις διαφορετικές μορφές παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με συγκεκριμένες μορφολογικές και κατασκευαστικές διαφορές που οφείλονται τόσο σε κοινωνικές όσο και οικονομικές ιδιαιτερότητες στον τρόπο ζωής των κατοίκων.

Έτσι στον Κάμπο τα σπίτια κτίζονται με μία μεγαλοπρέπεια και μία τάση προβολής και ανάδειξης. Στα βοριόχωρα, όπου το κοινωνικό επίπεδο είναι πιο χαμηλό, η αρχιτεκτονική είναι απλούστερη, με χαρακτήρα πιο λαϊκό και ελεύθερο. Στα νοτιόχωρα τέλος που σηματοδοτούνται από την καλλιέργεια της μαστίχας, τη φεουδαρχική μορφή οικονομίας και το φόβο των πειρατών, η δόμηση έχει σαν βάση το μεσαιωνικό φρούριο της Γενοουατοκρατίας.

Βασική προδιαγραφή του πολεοδομικού σχεδίου των Μαστιχοχωρίων είναι να προσφέρουν ασφάλεια στους κατοίκους τους. Τα χωριά είναι κτισμένα σε κοιλάδες και εντελώς αθέατα από τη θάλασσα. Τα σπίτια είναι κτισμένα δίπλα-δίπλα και οι εξωτερικοί τοίχοι των κατοικιών της περιμέτρου αποτελούν το τείχος του οικισμού, που στις γωνίες ενισχύεται με ημικυκλικούς πύργους. Στο εσωτερικό του χωριού στενά πλακόστρωτα δρομάκια περνούν κάτω από πέτρινα τόξα, αψίδες και καμάρες, πολλές από τις οποίες στηρίζουν δωμάτια σπιτιών. Τα δαιδαλώδη δρομάκια καταλήγουν στον πέτρινο πύργο, στο κέντρο του χωριού, όπου ήταν εγκατεστημένοι οι Γενοβέζοι διοικητές και όπου κατέφευγαν οι κάτοικοι σε περίπτωση εισβολής.

Τα σπίτια αποτελούνται από το ισόγειο με τις αποθήκες και τους στάβλους και από τον όροφο με τα δωμάτια, χαρακτηριστικό των οποίων είναι οι θολωτές οροφές. Στον όροφο υπάρχει και το αίθριο από το οποίο αερίζονται και φωτίζονται τα δωμάτια και από το οποίο διέφευγαν στο δώμα οι ένοικοι σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης.

Τα σπίτια κατασκευάζονται από ντόπια πέτρα και η πρόσοψη των περισσότερων είναι σοβαντισμένη. Σε πολλά από αυτά υπάρχει και μία σειρά από μικρά τόξα, τα βοτάκια, τα οποία έδιναν μία ξεχωριστή όψη στα κτίρια. Αναμφίβολα όμως τις πιο εντυπωσιακές προσόψεις τις έχουν τα σπίτια στο Πυργί, όπου όλοι οι εξωτερικοί τοίχοι είναι διακοσμημέ-

νοι με τα περίφημα ξυστά. Στην πρόσοψη των κτιρίων, σε παράλληλες οριζόντιες ταινίες αναπτύσσονται γεωμετρικά θέματα σε άσπρο και μαύρο. Τα θέματα είναι απλά: κύκλοι, ρόμβοι, τρίγωνα, ψαροκόκκαλα κ.α. Πρώτα τοποθετείται στην επιφάνεια επίχρισμα που περιέχει μαύρη άμμο. Στη συνέχεια το επίχρισμα ασπρίζεται και στο τέλος αφαιρείται με επιμέλεια σε επιλεγμένες περιοχές το άσπρισμα, με αποτέλεσμα όπου αφαιρείται ο ασβέστης να φαίνεται το μαύρο που υπάρχει στο υπόστρωμα. Η τεχνική αυτή έχει τις ρίζες της στην Ιταλία και μεταδόθηκε στη Χίο στους χρόνους της Γενοουατοκρατίας.

Ειρίνα Δεδούση, Γ4
Κατερίνα Σούβλα, Γ4
Αρχιτεκτονικός Όμιλος

Όμιλος Ιστορίας Θετικών Επιστημών

Η Εξόρμηση στη Χίο ήταν μια σημαντική πρόκληση για μας, αφού εκεί γεννήθηκαν δύο κορυφαίοι αρχαίοι Έλληνες μαθηματικοί, ο Οινοπίδης και ο Ιπποκράτης. Ο όμιλος αποφάσισε λοιπόν να συμμετάσχει στην Εξόρμηση με μια παρουσίαση που είχε τίτλο «Τα μαθηματικά του Αιγαίου». Η παρουσίαση έγινε το Σάββατο το απόγευμα στο Ομήρειο. Έξι μέλη του ομίλου, οι Μιχάλης Διακοσάββας, Λάιλα Ελ Σαγιεντ, Ζήσης Ιωαννίδης, Γιώργος Κουτσούκος, Γιώργος Μπένος, Παναγιώτης Πατσιλινάκος μαζί με τον καθηγητή σύμβουλο κ. Τεύκρο Μιχαηλίδη, αφηγήθηκαν πώς τα μαθηματικά από την κοιλάδα της Μεσοποταμίας και τις όχθες του Νείλου έφτασαν στα παράλια της Ιωνίας κι από εκεί μέσω του Αιγαίου απλώθηκαν στον κόσμο.

Ο πρόεδρος του ομίλου, Μιχάλης Διακοσάββας, προλόγισε την παρουσίαση με το ακόλουθο κείμενο:

«Λένε πως αυτό που χαρακτηρίζει τον τέλειο υπηρέτη είναι η ικανότητά του να δίνει αποτελεσματικές λύσεις σε όλα τα προβλήματα του αφεντικού του, χωρίς να γίνεται ποτέ αισθητή η παρουσία του. Από αυτή την άποψη τα Μαθηματικά αποτελούν πράγματι τον ιδανικό υπηρέτη του σύγχρονου ανθρώπου. Ας πάρουμε για παράδειγμα αυτήν εδώ την Εξόρμηση. Τα Μαθηματικά ήταν κοντά μας από την πρώτη στιγμή που ξεκινήσαμε. Δε μιλάμε μόνο για τα λογιστικά της εκδρομής, προϋπολογισμούς, κρατήσεις θέσεων, κατάρτιση προγραμμάτων, σχεδιασμό. Ήταν εκεί με τις διάφορες χαρτογραφικές προβολές που έκαναν δυνατή την αποτύπωση της σφαίρας στο επίπεδο, έτσι ώστε και ο πιλότος που μας έφερε εδώ να έχει ένα χάρτη κατάλληλο για τη δουλειά του, κι εμείς ένα διαφορετικό χάρτη κατάλληλο για τις περιηγήσεις μας. Ήταν εκεί, όταν μέσω του GPS (Global Positioning System), εντοπιζόταν ανά πάσα στιγμή η θέση του αεροπλάνου μας. Ήταν εκεί, όταν με τη θεωρία γραφημάτων χαράχτηκε το σχέδιο της πτήσης μας ως μέρος ενός γενικότερου δικτύου αεροδιαδρόμων. Τα βρήκαμε να μας περιμένουν, όταν προσγειωθήκαμε, στη χάραξη των δρόμων και στην τεχνολογία των αυτοκινήτων που μας μετέφεραν εδώ κι εκεί. Τα συναντήσαμε στα ξυστά που στολίζουν τις προσόψεις των σπιτιών στο Πυργί. Μας δίνουν την ευκαιρία να επικοινωνούμε με τους δικούς μας μέσω των κινητών μας τηλεφώνων, μας εγγυώνται την ασφάλεια των συναλλαγών μας, μας εξασφαλίζουν την ποιότητα

της ψηφιακής μουσικής που ακούμε με τα discman μας. Με άλλα λόγια, όποια πέτρα κι αν σηκώσουμε, θα βρούμε και μια Μαθηματική εφαρμογή.

Υπάρχει βέβαια κι η αντίθετη άποψη, εκφρασμένη κι αυτή από έγκυρους μαθηματικούς όπως ο Τζόφρι Χάρντι. Είναι η άποψη που λέει ότι τα αληθινά Μαθηματικά δεν έχουν καμία πρακτική εφαρμογή. Αυτό που συνεισφέρουν στον πολιτισμό μας είναι η απέρριπτη ομορφιά του αυστηρού παραγωγικού αποδεικτικού συλλογισμού και το κάλλος της λιτής ουσιαστικής θεωρητικής σκέψης.

Μ' όποια άποψη κι αν συντάσσεται κανείς, τα Μαθηματικά δε θα μπορούσαν να λείψουν από μια διαθεματική - διεπιστημονική προσπάθεια, ιδίως όταν λαμβάνει χώρα σ' ένα νησί του Αιγαίου, της θάλασσας δηλαδή που τα είδε να γεννιούνται. Από τα παράλια των χαμένων πατρίδων της Ιωνίας μέχρι τις ακτές της σημερινής Ελλάδας, η Χίος, η Σάμος, η Δήλος, η Ρόδος, νησιά σπαρμένα μέσα στο Αιγαίο, μας αφηγούνται το καθένα με τον τρόπο του πώς γεννήθηκε και ανδρώθηκε το τελειότερο δημιούργημα της ανθρώπινης σκέψης: ο μαθηματικός συλλογισμός».

Αρχαιολογικός Όμιλος

Ο αρχαιολογικός όμιλος ασχολήθηκε στη διάρκεια των εβδομαδιαίων συναντήσεών του με τη σημαντική παρουσία της Χίου στα γράμματα, στις τέχνες και στον πολιτισμό τόσο στην αρχαιότητα όσο και σε μεταγενέστερες εποχές. Η Χίος υπήρξε γενέτειρα σπουδαίων ανδρών όπως ο τραγικός ποιητής Ίων, ο ιστορικός Θεόπομπος, ο Νεόφυτος Βάμβας, ο Αδαμάντιος Κοραής, ο Λάμπρος Πορφύρας και ο Φίλιππος Αργέντης. Διεκδίκησε βέβαια εκτός των άλλων και το τιμητικό προνόμιο να είναι πατρίδα του Ομήρου. Οι μαθητές του ομίλου συγκεντρώσαμε στοιχεία που αφορούν την προσωπικότητα και το έργο των σπουδαίων αυτών Χίων διανοητών και εκπονήσαμε εργασίες.

Μελετήσαμε επίσης βιβλία και έρευνες που έχουν γραφτεί σχετικά με τα αρχαιολογικά μνημεία του νησιού τόσο από την προϊστορική και κλασική εποχή όσο και από τη βυζαντινή και τη μεσαιωνική. Ασχοληθήκαμε ιδιαίτερα με το Εμποριό, ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της πρώιμης εποχής του χαλκού στο ΒΑ Αιγαίο, τα ερείπια του ιωνικού ναού του Φαναίου Απόλλωνα κοντά στον όρμο των Φανών και την Πέτρα του Ομήρου ή Δασκαλόπετρα, ένα ιδιότυπο αρχαϊκό μνημείο. Ιδιαίτερη έμφαση δώσαμε στο σημαντικότερο βυζαντινό μνημείο του νησιού, τη Νέα Μονή και σε βυζαντινές εκκλησίες της Χίου που έχουν μιμηθεί την αρχιτεκτονική της, όπως η εκκλησία της Παναγίας της Κρήνας κοντά στο χωριό Βάβυλοι, η βασιλική του Αγ. Ισιδώρου στην πόλη της Χίου, οι Αγ. Απόστολοι στο Πυργί και η Παναγία η Σικελιά κοντά στην Καλαμωτή.

Εκτός όμως από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, το ενδιαφέρον μας τράβηξε και η πλαστική τέχνη που από πολύ νωρίς άνθισε στη Χίο. Αναζητήσαμε πληροφορίες για τις κόρες, οι οποίες με τη χάρη, την κομψή ενδυμασία και τη φιλάρεσκη στάση τους αποδίδονται σε γλύπτες από τη Χίο. Όλος αυτός ο πλούτος μας γοήτευσε κι έκανε την προσμονή του ταξιδιού μας ακόμα μεγαλύτερη. Όταν λοιπόν φτάσαμε στη φετινή μας «Ιθάκη», συνειδητοποιήσαμε ότι ο ταξιδιωτικός μας προορισμός δεν ανταποκρίθηκε απλά στις προσδοκίες μας, αλλά σίγουρα τις ξεπέρασε.

Εμποριό, ένας οικισμός των πρώιμων ιστορικών χρόνων

Ο οικισμός των πρώιμων ιστορικών χρόνων, στο Εμποριό της Χίου, είναι χτισμένος στις απότομες πλαγιές του λόφου του Προφήτη Ηλία, από τους πρώτους Ίωνες, που ήρθαν από την Εύβοια, τον 8ο π.Χ. αι. Οι Ίωνες έχτισαν την οχυρωμένη ακρόπολη στο πλάτωμα του λόφου, λίγο χαμηλότερα από την πιο ψηλή κορυφή, σε υψόμετρο 250 μ. Εκεί ίδρυσαν τους βωμούς και το ναό της πολιούχου Αθηνάς. Ο ναός του 6ου π.Χ. αι. ήταν ένα απλό, σεμνό, μακρόστενο κτίριο, με τετράγωνο σχεδόν σηκό και πρόναο. **(φωτό σελ. 108)**. Τη στέγη που ήταν επίπεδη, στηρίζαν τέσσερα ξύλινα υποστυλώματα σε λίθινες βάσεις, γύρω από το βωμό. **(φωτό σελ. 113)**. Το άγαλμα της θεάς, στο βάθος του σηκού, δίπλα στο βωμό, ήταν ορατό από την είσοδο. Στις αρχές του 5ου π.Χ. αι., μαζί με τα άλλα ιερά της Χίου, καταστράφηκε και ο ναός της Αθηνάς, που ξαναχτίστηκε στο τρίτο τέταρτο του 4ου π.Χ. αι. Ο νέος ναός, ουσιαστικά είναι μία επισκευή του παλαιότερου αρχαϊκού.

Το τείχος, μεγαλόπρεπο, περιβάλλει όλο το λόφο σε μήκος περίπου 800 μ. Χτίστηκε με βράχια και μικρές πέτρες από το λόφο και είχε μία μοναδική είσοδο (**φωτό σελ. 105**). Απέναντι από την είσοδο ήταν χτισμένο σε περίοπτη θέση το μεγάλο και επιβλητικό μέγαρο. Ήταν το πιο πλούσιο, το πιο παλιό σπίτι του οικισμού, που χτίστηκε για τον αρχηγό την ίδια εποχή που χτίστηκαν το τείχος και οι βωμοί. Ήταν μακρόστενο, λιθόκτιστο κτίσμα με επίπεδη στέγη και είσοδο προς το νότο, με λίθινο κατώφλι (**φωτό σελ. 123**). Οι τοίχοι των μακρών πλευρών, προεκτεινόμενοι μερικά μέτρα, σχημάτιζαν ένα στεγασμένο πρόδομο με επίπεδη στέγη. Τρία ξύλινα υποστυλώματα, κατά τον άξονα του κτιρίου, σε λίθινες βάσεις, και δύο όμοια, μεταξύ των παραστάδων, στήριζαν τη στέγη.

Τυπικό παράδειγμα των απλών σπιτιών του οικισμού είναι η οικία **C(16)**. Ήταν λιθόχτιστο, με δώμα, και μικρό, όπως τα περισσότερα σε αυτή τη γειτονιά (**σελ. 97**). Το δώμα της στέγης, καμωμένο από ξύλα ή καλάμια, χώμα και φύκια στήριζαν δύο ξύλινα υποστυλώματα σε λίθινες βάσεις. Ηείσοδος ήταν ευρύχωρη με ένα λίθινο κατώφλι. Στο εσωτερικό υπήρχε εστία στη γωνία, και μακρόστενο λιθόχτιστο θρανίο κατά μήκος ενός τοίχου. Το βράδυ χρησίμευε για κρεβάτι και τη μέρα για την τοποθέτηση οικιακών σκευών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το κυκλικό κτίσμα **VII (7)** το οποίο είναι το μοναδικό στον οικισμό (**φωτό σελ. 81**). Ήταν ένα μεγάλο οικοδόμημα, διαμέτρου 5,15 μ. χτισμένο με βράχια και μεγάλες πέτρες από το βουνό. Είχε είσοδο στο νότο και λίθινο κατώφλι. Στο μέσον περίπου, ήταν ο διαμορφωμένος βράχος, που χρησίμευε ως βάση για το ξύλινο υποστυλώμα της στέγης. Δίπλα του υπήρχε μία θήκη για μεγάλο αποθηκευτικό αγγείο, ίσως μεγάλο αμφορέα ή πιθάρι, όπως αυτά που ήταν ακουμπισμένα στον τοίχο. Το συγκεκριμένο κτίσμα μπορεί να ερμηνευθεί ως σιταποθήκη ή αποθήκη για κρασί ή λάδι, από τη σύγκριση με τα ανάλογα κτίσματα της ίδιας περιόδου, που βρέθηκαν στη Σμύρνη και αλλού.

Η οργάνωση του οικισμού στο Εμποριό με το ναό, τους βωμούς και το μέγαρο στην τειχισμένη ακρόπολη και τις διάσπαρτες οικίες στον ανοχύρωτο οικισμό, είναι ανάλογη με τις περιγραφές του Ομήρου. Αυτοί που έχτισαν τον οικισμό επέλεξαν τον τόπο για το ασφαλές λιμάνι, για τις φυσικές πηγές νερού, για την εύφορη κοιλάδα, που σχηματίζεται ανάμεσα στους λόφους και για τη φυσική οχυρή θέση, που προσέφερε προστασία σε περίπτωση επιδρομής και λεηλασίας.

Αρχαιολογικός Όμιλος

Λεζάντες

σελ. 108. Ο ναός της Αθηνάς μετά από τη στερéωση και την αποκατάσταση.

σελ. 113. Ο σηκός και ο βωμός Α μετά από την αποκατάσταση.

σελ. 105α. Το τείχος και η είσοδος της ακρόπολης.

σελ. 105β. Το τείχος. Πρόταση αποκατάστασης.

σελ. 123. Το μέγαρο της ακρόπολης.

σελ. 97. Οικία C(16). Πρόταση αποκατάστασης.

σελ. 81. Κυκλικό κτίσμα VII (7). Πρόταση αποκατάστασης.

Χίος: τόπος κατγωγής μεγάλων ανδρών Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833)

Ήταν από τις σημαντικότερες μορφές του νεοελληνικού διαφωτισμού. Μεγάλος φιλόλογος, θεωρείται Διδάσκαλος του Γένους. Γεννήθηκε στη Σμύρνη. Ο ίδιος όμως θεωρούσε τον εαυτό του Χίο, όπως σημειώνει στο «Βίο» του. Η μητέρα του ήταν κόρη του λόγιου Αδαμάντιου Ρυσίου, που άφησε στον εγγονό του, εκτός από το όνομά του και τη μεγάλη του βιβλιοθήκη.

Το 1782 έφυγε για το Moutpellier της Γαλλίας, για να σπουδάσει ιατρική. Το 1788 γιατρός πλέον πήγε στο Παρίσι, όπου και έμεινε μέχρι το θάνατό του. Εκεί, μέσα στην τραγωδία και το μεγαλείο της επαναστατημένης πρωτεύουσας, διαμορφώθηκε οριστικά πια η προσωπικότητά του. Ο θαυμασμός για το αρχαίο ελληνικό πνεύμα και οι φιλελεύθερες αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, συγκροτούν τους δύο κύριους άξονες γύρω από τους οποίους διαμορφώθηκε η πνευματική φυσιογνωμία του Κοραή. Ένας τρίτος άξονας αποτελείται από την αίσθηση του μέτρου, συνεπώς και της δικαιοσύνης. Κοινό σημείο συνάντησης των τριών αυτών αξόνων είναι η φιλοπατρία του.

Ο Κοραής εργάστηκε ως εκ τούτου αδιαλείπτως για την ηθική και πνευματική χειραφέτηση των Ελλήνων με απώτερη επιδίωξη την αναγέννηση και την ελευθερία. Από το 1807 έως το 1825 εξέδωσε την «Ελληνική Βιβλιοθήκη», που αποτελείται από 17 τόμους με έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. «Οι αρχαίοι συγγραφείς», λέει ο Κ. Θ. Δημαράς, «παρουσιάζονται από τον Κοραή με το κείμενο φιλολογικά επεξεργασμένο και με μακρά προλεγόμενα, όπου ο εκδότης εκθέτει τις γλωσσικές, παιδαγωγικές, πολιτικές και άλλες θεωρίες του».

Ο Κοραής πέρα από τη συγγραφική και εκδοτική του δραστηριότητα ανέπτυξε πικιλόμορφη εθνική δράση κάνοντας διαβήματα σε διάφορες προσωπικότητες και γράφοντας αμέτρητες επιστολές προς Έλληνες και ξένους, ή άρθρα που δημοσιεύονταν σε διάφορα έντυπα.

Συντετριμμένος από την καταστροφή της Χίου αλλά και την αποτυχία της εκστρατείας για την ανάκτησή της κινητοποίησε τους συμπατριώτες του για την ανακούφιση των δεινών της γενέτειράς του και ίδρυσε στο Παρίσι το Ελληνογαλλικό Λύκειο για τα Ελληνόπουλα της Χίου και της Ελλάδος.

Στα τελευταία χρόνια της ζωής του, απογοητευμένος από την πολιτική, ασχολήθηκε ξανά με τις αγαπημένες του φιλολογικές εργασίες. Δημοσίευσε τα Άτακτά του, συλλογή υλικού και εργασιών για τη νεοελληνική ιδιαίτερα γλώσσα. Οι απόψεις του για τη γλώσσα, την εποχή εκείνη της εξάρσεως της διαμάχης για το γλωσσικό ζήτημα, ήταν ίσως οι πιο σοφές. Αντιτάχθηκε στους αρχαϊστές που ήθελαν να ζωντανέψουν μια νεκρή γλώσσα, αλλά συγχρόνως δε δέχτηκε τις ακρότητες των υποστηρικτών της λαϊκής γλώσσας. Δέχτηκε τα πυρά και των δύο παρατάξεων, η ιστορία όμως τον δικαίωσε.

Ροΐδης Εμμανουήλ (1836-1904)

Λόγιος, πεζογράφος, σατιρικός, κριτικός και μεταφραστής, από τους σημαντικότερους Έλληνες συγγραφείς του 19ου αι., με δυναμική παρουσία και δραστήρια συμμετοχή στην πνευματική και πολιτική ζωή της εποχής του.

Γιος πλούσιας και αριστοκρατικής οικογένειας Χίων εμπόρων, που εγκατέλειψε το νησί μετά την καταστροφή του 1822, έζησε τα παιδικά και νεανικά του χρόνια σε μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και στις πλούσιες παροικίες της ομογένειας.

Ο Ροΐδης, αν και υπήρξε ο μεγαλύτερος στυλίστας της καθαρεύουσας, θεωρητικά ήταν υπερασπιστής της δημοτικής γλώσσας.

Το ιστορικό του μυθιστόρημα η «Πάπισσα Ιωάννα», το οποίο επρόκειτο να προκαλέσει σάλο στην ελληνική κοινωνία της εποχής του, δημοσιεύτηκε το 1866. Το καλύτερο διήγημά του θεωρείται το: «Ψυχολογία Συριανού συζύγου» (1894).

Λάμπρος Πορφύρας (1879-1932)

Γεννήθηκε στη Χίο, σύντομα όμως η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Πειραιά.

Από το 1900 αφοσιώθηκε στην ποιητική δημιουργία και στη μελέτη της νεότερης και ξένης λογοτεχνίας, ιδιαίτερα Γάλλων και Άγγλων λυρικών.

Το 1920 εξέδωσε τη μοναδική του συλλογή «Σκιές» και μετά το θάνατό του εκδόθηκε η δεύτερη συλλογή του «Μουσικές φωνές» (1934).

Η ποίηση του «Πορφύρας» αποτελεί σε λυρικό τόνο την έκφραση της ψυχοσύνθεσης και των συνθηκών της ζωής του.

Μελαγχολική φύση, απομονωμένος από τους κοινωνικούς κύκλους, καθημερινός περιπατητής της Φρεαττύδας και θαμώνας της απλής λαϊκής ταβέρνας, τραγούδησε στους στίχους του τον έρωτα και την ομορφιά, τη φύση και την ελληνική θάλασσα, κυρίως όμως τα ταπεινά πράγματα, τα θλιμμένα ειδύλλια, το πρόσκαιρο της ζωής, πάντα όμως με μία ήρεμη εγκαρτέρηση διαποτισμένη από αβρότατη θλίψη.

Νεόφυτος Βάμβας (1776-1855)

Λόγιος, κληρικός και διδάσκαλος του Γένους που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πνευματική αφύπνιση των Ελλήνων. Γεννήθηκε στη Χίο, όπου έμαθε τα εγκύκλια γράμματα. Χειροτονήθηκε διάκονος και άλλαξε το κοσμικό του όνομα Νικόλαος με το εκκλησιαστικό Νεόφυτος. Το 1804 πήγε στο Παρίσι για σπουδές όπου συνδέθηκε με τον Αδαμάντιο Κοραή. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα ανέλαβε τη διεύθυνση της Σχολής της Χίου, την οποία αναδιοργάνωσε εξ ολοκλήρου. Φρόντισε για την ίδρυση τυπογραφείου, και γενικότερα κατέστησε τη Χίο αξιόλογο πνευματικό κέντρο του Ελληνισμού.

Μυήθηκε πολύ νωρίς στη Φιλική Εταιρεία. Μετά την καταστροφή της Χίου (1822) αποσύρθηκε από την πολιτική δράση και περιορίστηκε στο έργο του δασκάλου. Όταν ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837), διορίστηκε καθηγητής της φιλοσοφίας και Σχολάρχης της νεοσύστατης Φιλοσοφικής Σχολής.

Ο μεγάλος άτυχος τη Εξόρμησης

Στις 7 Απριλίου η ομάδα της Εξόρμησης 2005 ήμαστε έτοιμοι να αναχωρήσουμε για τη Χίο. Μισή ώρα πριν την αναχώρηση από το σχολείο για το αεροδρόμιο, καθώς παίζαμε ποδόσφαιρο, τραυματίστηκα σοβαρά στο δεξί μου πόδι. Κατάφερα με την βοήθεια των συμμαθητών μου να φτάσω στο λεωφορείο, όπου ο κος Δαμαλάς και εγώ πήραμε την απόφαση να ταξιδέψω για τη Χίο έστω και κουτσαίνοντας. Το βράδυ, επειδή εξακολουθούσα να πονάω πολύ, ο κος Δαμαλάς με συνόδευσε στο νοσοκομείο της Χίου, όπου διαπιστώθηκε ότι λόγω σοβαρής κάκωσης στο γόνατό μου, το πόδι μου θα έπρεπε να μπει στο γύψο για ενάμιση μήνα. Θα ήθελα με την ευκαιρία αυτή να ευχαριστήσω θερμά τον κο Δαμαλά, που μου συμπαραστάθηκε ιδιαίτερα στην περιπέτειά μου.

Δυστυχώς, λόγω του ατυχήματός μου, ήμουν αναγκασμένος να στερηθώ τις ποικίλες δραστηριότητες της Εξόρμησης και να μένω μόνος μου στο ξενοδοχείο. Εκείνες λοιπόν τις ώρες της απραξίας αισθανόμουν περίεργα. Από τη μία πλευρά ήμουν θλιμμένος και μελαγχολικός, γιατί ονειρευόμουν την Εξόρμηση όλη τη σχολική χρονιά, από την άλλη όμως ένιωθα πολύ περήφανος που, παρόλη μου την ατυχία, κατάφερα να βρισκομαι στη Χίο.

Ευτυχώς τη δεύτερη μέρα μοιράστηκα τη μοναξιά μου με το Γιώργο τον Κουτσοκού που άργησε να ξυπνήσει και έμεινε στο ξενοδοχείο. Η μέρα κύλησε λοιπόν ευχάριστα και το βράδυ κατάφερα να παρακολουθήσω την εκδήλωση στο Ομήρειο. Επειδή όμως δεν μπορεί να τα έχει κανείς όλα σ' αυτή τη ζωή, δεν μπόρεσα να συμμετάσχω στο λεγόμενο «Σαββατόβραδο»... Την τελευταία μέρα πραγματικά πέρασα εξαιρετικά. Χειριζόμουν πλέον τις πατερίτσες με μεγάλη άνεση και έκανα τη βόλτα μου στο λιμάνι. Κλείνοντας θα ήθελα να τονίσω πως παρόλο το πρόβλημά μου, πέρασα καταπληκτικά, καθώς όλη η ομάδα της Εξόρμησης και ειδικά ο συγγάτοικός μου, ο Κωνσταντίνος, ο κος Δαμαλάς και η κα Αμαριωτάκη με βοήθησαν να το ξεχάσω. Η εμπειρία αυτή θα μου μείνει αξέχαστη.

Γιώργος Ραυτόπουλος, Γ3
Αρχαιολογικός Όμιλος

Το να επισκέπτεσαι τον τόπο που γεννήθηκες και μεγάλωσες συνοδεύοντας μία ομάδα μαθητών του Σχολείου, στο οποίο υπηρετείς από την αρχή της επαγγελματικής σου σταδιοδρομίας, μέσα στα πλαίσια της κορυφαίας εκπαιδευτικής και πολιτιστικής εξωδρακτικής του δραστηριότητας, δεν μπορεί παρά να αποτελεί πηγή πρωτόγνωρων συγκινήσεων και μια αναντικατάστατη εμπειρία ζωής.

Η ανάκληση βιωμάτων της παιδικής και μαθητικής ζωής, μέσα από τις εκδηλώσεις και τις δραστηριότητες της Εξόρμησης στην ακριτική Χίο, μου δημιούργησε έντονα συγκινησιακά ερεθίσματα.

Πραγματικά χαίρομουν να συγχέονται μέσα μου οι ρόλοι του επισκέπτη και του οικοδεσπότη, εκείνου που τον υποδέχονταν, αλλά ταυτόχρονα κι ο ίδιος καλωσόριζε τους μαθητές και συναδέλφους του στο Σχολείο όπου φοίτησε και στη μικρή πλατεία του χωριού του.

Κατά τα άλλα πιστεύω ότι η Εξόρμηση 2005 του Γυμνασίου στη Χίο θα μείνει μια αλη-

σμόνητη εμπειρία σε όσους συμμετείχαν. Η Χίος είναι ένα μεγάλο νησί με αξιόλογα περιβαλλοντικά, αρχιτεκτονικά, λαογραφικά και γενικότερα πολιτισμικά στοιχεία που σε συνδυασμό με τον αυθορμητισμό και την ανεπιτήδευτη συμπεριφορά των κατοίκων της αγγίζει και προβληματίζει ευχάριστα τον επισκέπτη της.

Γ. Δαμαλάς

Βλέποντας τα παιδιά του Κολλεγίου να περιεργάζονται με απορία τους άγνωστους αιωνόβιους θάμνους, «τα μαστιχόδεντρα» ή «σχοίνα», αυτόματα το μυαλό μου γύρισε τριάντα χρόνια πίσω.

Σεπτέμβριος 1975. Επέστρεφα όλα χαρά από την 1η μέρα μου στο Γυμνάσιο και η μητέρα μου με περίμενε όλο αγωνία.

– Γρήγορα, θα βρέξει, πάμε να φέρουμε το μαστίχι από το χωράφι.

– Μα, αύριο γράφω διαγώνισμα... αποκρίθηκα.

Ευτυχώς τα παιδιά μου δε χρειάζεται να λένε ψέμματα ούτε και να πληγώνουν τα δέντρα που μας μεγάλωσαν.

Λεωνίδας Χατζηδάκης

Ευχαριστίες

Η Ομάδα της Εξόρμησης 2005 και η Διεύθυνση του Γυμνασίου του Κολλεγίου Αθηνών αισθάνονται την ανάγκη να ευχαριστήσουν θερμά τους φορείς και τα πρόσωπα εκείνα που συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχία της «Εξόρμησης».

Ιδιαίτερα:

Το Λύκειο Καλαμωτής με το οποίο συνδιοργανώσαμε την Εξόρμηση στη Χίο και μας στήριξε πολύπλευρα σ' όλες τις αναζητήσεις και επιδιώξεις μας.

Το 2ο Γυμνάσιο Χίου για τη συνεργασία του με Ομίλους της Εξόρμησης και την υποστήριξη του στην Ημερίδα μας στο Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο Χίου.

Το Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο Χίου για την φιλοξενία της Ημερίδας μας και την προσφορά της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής και υποστήριξης.

Τους πολιτιστικούς Ομίλους Καλαμωτής και Πυργιού για τη θερμή υποδοχή στα χωριά που επισκεφθήκαμε, τη φιλοξενία και την άφογη ξενάγηση που μας προσέφεραν.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε επώνυμα τους:

Πόπη Σταμούλη, καθηγήτρια στο Λύκειο Καλαμωτής, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων για την καθοριστική συμμετοχή της στη διαμόρφωση του Προγράμματος και τις επαφές με Φορείς και Αρχές της Χίου. Το ενδιαφέρον, οι ιδέες και οι προτάσεις της αποδείχθηκαν πολύτιμες.

Άντα Μισαηλίδη, αρχαιολόγο της 3ης ΕΒΑ και Γιάννη Λουκά, αρχιτέκτονα για την εμπεριστατωμένη ξενάγηση στη μεσαιωνική Καλαμωτή.

Γιάννη Κολλιάρη, συνταξιούχο Καθηγητή και Λαογράφο για την ξενάγησή του στο εκπληκτικό Λαογραφικό Μουσείο Καλαμωτής που ο ίδιος δημιούργησε.

Μαρία Φινφίνη, αρχαιολόγο, εκπρόσωπο του Αρχαιολογικού Μουσείου Χίου για τη

λεπτομερή ξενάγηση σε οικισμό πρώιμων ιστορικών χρόνων στην περιοχή «Εμπορείο», της Νότιας Χίου.

Παύλο Καλογεράκη, Προϊστάμενο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Χίου για το ενδιαφέρον και την υποστήριξη με τα οποία περιέβαλε την επίσκεψή μας στη Χίο.

Αριστέα Καββαδία, Στέλλα Φαϊτάκη και ... από την 3ην Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων για το πετυχημένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «ΣτονΚόσμο των Βυζαντινών Χειρογράφων» που πραγματοποιήθηκε στη Βιβλιοθήκη της Χίου.

Κωνσταντίνο Γανιάρη, Πρόεδρο της Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών Χίου για τη φιλοξενία στους χώρους της Ένωσης και την εκλαϊκευμένη παρουσίαση των στόχων και δραστηριοτήτων της Ένωσης.

Γιάννη και Μαρία Χωρέμη που μας φιλοξένησαν στο Κτήμα τους, όπου βρίσκεται και ο τάφος του Ευεργέτη του Κολλεγίου Κωνσταντίνου Χωρέμη.

Ξένη Φύλλα για τη φιλοξενία και ξενάγηση στο μεσαιωνικό χωριό Μεστά.

Αγγελική Μαυρώνη και Σίσκο, αναδόχους του μαθητή μας Ορέστη Διλιντά για τη θερμή υποδοχή και φιλοξενία που μας προσέφεραν κατά την παραμονή μας στη Χίο.

Λουκά Κτιστάκη, εφοπλιστή και ιδιοκτήτη του Αρχοντικού «Αργέντικο», γιατί μας επέτρεψε να ξεναγηθούμε στους χώρους του.

Ευχαριστίες οφείλουμε και στην κα Ειρήνη Μπουντούρη υπεύθυνη του φωτογραφικού Αρχείου του Μουσείου Μπενάκη που μας παραχώρησε τις φωτογραφίες του Αρχείου σχετικά με τη Χίο και οι οποίες εκτέθηκαν στο Ομήρειο.

Η Παναγία η Κρήνα

Αρκετές βυζαντινές εκκλησίες της Χίου έχουν μιμηθεί την αρχιτεκτονική της Νέας Μονής. Αξιολογότερη είναι η εκκλησία της Παναγίας της Κρήνας, κοντά στο χωριό Βάβυλοι στη Ν. Χίο. Ο αρχικός ναός κτίστηκε το 12ο αι., ενώ ο εξωνάρθηκας προστέθηκε τον 18ο αι. Ως κτήτορες του αρχικού ναού αναφέρονται ο Ευστάθιος Κοδράτος και η σύζυγός του Ειρήνη Δούκαινα Παγωμένη, οι οποίοι ανήκαν στην αυτοκρατορική αυλή της Κωνσταντινούπολης. Ηπαράδοση λέει ότι έχτισαν το ναό στα 1197, αν και κάποια κομμάτια από το βυζαντινό μαρμάρινο τέμπλο του ναού τοποθετούν πιθανότητα το χτίσιμο του ναού στην περίοδο 1056-1091.

Το σχήμα του ναού είναι οκταγωνικό και μοιάζει πολύ με αυτόν της Νέας Μονής. Διατηρεί τη μοναδική του αίγλη, με την ιδιόμορφη και ακανόνιστη τοιχοποιία, που επιτρέπει στο φως του ήλιου να ζωντανεύει την εκκλησία διαφορετικά ανάλογα με με το φως της ημέρας και βέβαια με θαυμάσιες αγιογραφίες του. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ναού είναι ο μεγαλοπρεπής τρούλος, ο οποίος στηρίζεται πάνω σε οκταγωνική βάση.

Ακόμη και η όψη του ναού είναι εξαιρετική. Το κομψό βυζαντινό ξωκλήσι στέκεται μέσα στην ερημιά και τους πυκνούς ελαιώνες, στολισμένο με περίτεχνα αψιδώματα, τοξωτά παραθυράκια, εξαιρετικής τέχνης κεραμοπλαστική διακόσμηση και με πάμπολλα μαρμάρινα ανάγλυφα αρχιτεκτονικά μέλη εντοιχισμένα στις γωνίες του.

Ο ζωγραφικός διάκοσμος της Κρήνας παρουσιάζει ζωηρό ενδιαφέρον. Υπάρχουν τοι-

χογραφίες έξι διαφορετικών εποχών μέσω των οποίων μπορεί να παρακολουθήσει κανείς την εξέλιξη της ζωγραφική στη Χίο. Από την πρώτη εικονογράφηση (13ος αι.) σώζονται σκηνές και πορτρέτα αγίων στο νάρθηκα και στον κυρίως ναό. Μια δεύτερη βυζαντινής εποχής διακόσμηση, τελείως διαφορετικής τεχνοτροπίας βρίσκεται επίσης στο νάρθηκα και περιλαμβάνει πολυπρόσωπες παραστάσεις. Η τρίτη σειρά βυζαντινών αγιογραφιών είναι οι δώδεκα προφήτες στο τύμπανο του τρούλλου. Στα εσώρουχα των τάξεων του ιερού και στην πρόθεση έχουμε την πρώτη μεταβυζαντινή εικονογράφηση (ιεράρχες ολόσωμοι ή σε κυκλικά πιθάρια). Ακολουθεί χρονολογικά η τοιχογράφηση του Μιχαήλ Αναγνώστου Χωματζά του έτους 1734, που καταλαμβάνει όλο σχεδόν τον κυρίως λαό. Ο χωματιάς είναι ένας επιδέξιος ζωγράφος, ο οποίος σε μια όψιμη πια εποχή, μιμείται την τεχνοτροπία της Κρητικής σχολής με αυστηρά και εκφραστικά έργα. Τελευταία χρονικά είναι ωρισμένα λαϊκής τεχνοτροπίας νεωτερικά έργα με περιορισμένη όμως σημασία.

Οι Άγιοι Απόστολοι

Η πιο ξεχωριστή ανάμεσα στις εκκλησίες που υπάρχουν στο Πυργί είναι ο υπέρκομπος και εξαίσιος στην όψη βυζαντινός ναός των Αγίων Αποστόλων. Ο ναός βρίσκεται σε ένα γραφικότατο μικρό ξέφωτο ανάμεσα σε στοές, στη συνοικία Λαρνάκια. Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων ανήκει στο αρχιτεκτονικό τύπο των «νησιώτικων» οκταγωνικών ναών. Αποτελεί μικρό αντίγραφο του καθολικού της Νέας Μονής και είναι ένα άριστα διατηρούμενο βυζαντινό μνημείο. Εξωτερικά υπέροχος κεραμοπλαστικός διάκοσμος (οδοντωτές ταινίες, φιαλοστόμια, πλίνθινα τόξα) στολίζει τους τοίχους και τον περίτεχνο κυματοειδή τρούλο.

Στο εσωτερικό διατηρούνται σε πολύ μεγάλο βαθμό εκθαμβωτικής ομορφιάς τοιχογραφίες φτιαγμένες με λαμπερά χρώματα και εξαιρετική τέχνη. Τα αρχιτεκτονικά και μορφολογικά στοιχεία του ναού, μας οδηγούν σε μια χρονολόγηση της ανέγερσής του στα μέσα του 14ου αι. Μια επιγραφή πάνω από την κεντρική είσοδο του ναού αναφέρει ότι ο ιερομόναχος Συμεών, μετέπειτα Μητροπολίτης Χίου, ανήγειρε «εκ βάρθρου» τον ναό στα 1564. Πιθανότατα πρόκειται για μια ανακαίνιση του ναού. Οι καταπληκτικές του τοιχογραφίες φτιάχτηκαν πολύ αργότερα το 1665, από τον κρητικό αγιογράφο Αντώνιο Δομέστιχο Κυνηγό και, παρότι υπάρχουν λαϊκά στοιχεία, το συνολικό ύψος διατηρεί ωραιότατα τα ποιητικά χαρακτηριστικά της μεγαλειώδους Κρητικής Σχολής της αγιογραφίας. Αξιόλογες τοιχογραφίες είναι αυτή, που απεικονίζει τον Παντοκράτορα και τους προφήτες, και βρίσκεται στον τρούλο όπως και αυτές που απεικονίζουν το βίο των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου (στην μνήμη των οποίων τιμάται η εκκλησία).

Παλαιοχριστιανική Βασιλική Αγίου Ισιδώρου

Η παλαιοχριστιανική βασιλική του Αγίου Ισιδώρου κτίστηκε στα μέσα του 5ου αιώνα. Έχουν διαπιστωθεί πέντε επάλληλες οικοδομικές φάσεις. Στην α φάση ο ναός κατασκευάστηκε ως τρίκλιτη βασιλική με πεταλόσχημη κόγχη, στη β φάση ήταν επίσης τρίκλιτη

βασιλική με ημικυκλική κόγχη, ενώ στην γ φάση που χρονολογείται στα μέσα του 6ου αιώνα η βασιλική διευρύνθηκε και απέκτησε μεγάλες διαστάσεις. Στην δ φάση ο ναός έγινε σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο, ο οποίος καταστράφηκε από σεισμό το 1389. Στην τελευταία φάση προστέθηκε στο μέσον του βορείου τοίχου μινάρές. Τέλος, ο καταστρεπτικός σεισμό του 1881 μετέβαλε το ναό σε ερείπια.

Τμήμα των λειψάνων της παλαιοχριστιανικής βασιλικής καλύπτεται σήμερα από μεταγενέστερο, σχετικά μικρό ναό, ο οποίος φέρει χαμηλή οριζόντια τιμμεντένια οροφή. Διασώζονται ψηφιδωτά δάπεδα τριών οικοδομικών φάσεων (από τα μέσα του 5ου αιώνα έως τα μέσα του 6ου αιώνα) με γεωμετρικά μοτίβα, καθώς και πολλά γλυπτά αρχιτεκτονικά μέλη. Στο εσωτερικό του ναού υπάρχει υπόγεια θολωτή κρύπτη όπου άλλοτε φυλάσσονταν τα λείψανα του Αγ. Ισιδώρου και της Αγ. Μυρόπης, που μαρτύρησαν στη Χίο κατά την πρώτη χριστιανική περίοδο. Η πρώτη ανασκαφή, που έγινε στο χώρο ξεκίνησε από τον Γ. Σωτηρίου το 1918 και συνεχίστηκε από τον Α. Ορλάνδο το 1928.

Παναγία η Σικελιά

Κοντά στην Καλαμωτή, στην κορυφή ενός υψώματος βρίσκεται ο σπουδαίος ναός της Παναγίας Σικελιάς. Ο ναός χτίστηκε το 12ο ή 13ο αιώνα και ήταν το καθολικό του διαλυμένου σήμερα μοναστηριού της Παναγίας της Σικελιάς. Ο ερειπωμένος γειτονικός πύργος πιστεύεται ότι ανήκε στους Ζηβούς, μία από τις επιφανέστερες οικογένειες της Χίου, άμεσα συνδεδεμένη με την τοπική ιστορία. Ο βυζαντινός ναός είναι ένας από τους πιο ομορφότερους της Χίου και χτισμένος στον σπανιότατο τύπο της καμαροσκέπαστης βασιλικής με τρούλο. Στην ιδιοτυπία της εκκλησίας συμβάλλουν, ακόμη αφενός το πολύ επιμηκυμένο σχήμα της, και αφετέρου τα τόξα που διευρύνουν τον εσωτερικό χώρο.

Εξωτερικά άφθονος και περίτεχνος κεραμοπλαστικός διάκοσμος, από τούβλα και φιαλοστόμια, σε πολλούς συνδυασμούς στολίζει τα ψηλότερα μέρη των τοίχων, στην γενική οργάνωση των οποίων διακρίνεται το ίδιο σύστημα που υπάρχει και στα άλλα βυζαντινά μνημεία της Χίου και έχει την καταγωγή του στην Κωνσταντινούπολη. Ο γλυπτικός αρχιτεκτονικός διάκοσμος σε γκρίζο μάρμαρο είναι απλός. Στο εσωτερικό δεν υπάρχουν τοιχογραφίες, μόνο μεταγενέστερα επιχρίσματα καλύπτουν τις εσωτερικές επιφάνειες του ναού.

Η Νέα Μονή της Χίου

Λαμπρινόπουλος Νικόλας Γ5

1. Η ίδρυση της Νέας Μονής Χίου

Η Νέα Μονή της Χίου που βρίσκεται στη δυτική πλαγιά του Προβάτειου όρους της Χίου, κατέχει ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στα διασωθέντα βυζαντινά μνημεία. Αποτελεί ένα

θηρσκευτικό και ιστορικό μνημείο που κατόρθωσε να διασωθεί από τις δραματικές στιγμές που πέρασε η Χίος από τον 11ο αιώνα έως και τις μέρες μας.

Σύμφωνα με την παράδοση της Μονής η δημιουργία της συνδέεται με την ανεύρεση μιας θαυματουργής εικόνας της Παναγίας. Όταν τρεις μοναχοί, ο Νικήτας, ο Ιωάννης και ο Ιωσήφ, είχαν καταφύγει σε μια σπηλιά του Προβανείου όρους για να ζήσουν σε αυστηρές συνθήκες ασκητικής ζωής, έβλεπαν τα βράδια ένα φως να λάμπει στην υπώρεια του βουνού. Με το φως της ημέρας επισκέφτηκαν το σημείο αρκετές φορές, χωρίς να μπορούν να εντοπίσουν τη φωτεινή πηγή. Αποφάσισαν τότε να βάλουν φωτιά στη συγκεκριμένη θέση με τη σκέψη ότι αν φως είναι «εκ Θεού», δε θα το άγγιζε η φωτιά. Πράγματι, η φωτιά κατέκαψε όλη την περιοχή, ενώ ένας θάμνος έμεινε «ακατάφλεκτος», όπως η βάτος του Μωυσή. Στα κλαδιά του θάμνου βρέθηκε μια εικόνα της Παναγίας χωρίς το βρέφος σε στάση παρακλήσεως. Οι ασκητές την πήραν στη σπηλιά τους, αλλά η εικόνα επέστρεψε στο θάμνο. Τότε αποφάσισαν να κτίσουν μια εκκλησία δίπλα στο θάμνο όπου βρέθηκε η εικόνα. Τα γεγονότα αυτά διαδραματίζονται την περίοδο της βασιλείας του Μιχαήλ του Δ' (1035 μ.Χ. περίπου). Αυτή την περίοδο ο Κων/νος ο Μονομάχος ήταν εξόριστος στη Λέσβο, όπου τον επισκέφτηκαν οι τρεις ασκητές και του αποκάλυψαν, με θεία έμπνευση, ότι η εξορία του θα λήξει και θα ανέβει στον αυτοκρατορικό θρόνο. Με αυτό τον τρόπο του απέσπασαν την υπόσχεση για βοήθεια στην ανέγερση ενός ναού αφιερωμένου στην Παναγία. Οι εξελίξεις στη βασιλεύουσα ήταν γρήγορες. Η προφητεία επαληθεύτηκε και ο Κων/νος, ως τρίτος σύζυγος της Ζωής, στέφθηκε αυτοκράτορας.

Ο αυτοκράτορας κράτησε την υπόσχεσή του και ανέλαβε τη δαπάνη για την κατασκευή του ναού επιτρέποντας στους μοναχούς να επιλέξουν οι ίδιοι το αρχιτεκτονικό σχέδιο.

Από τα δεκατρία χρυσόβουλα που έχουν διασωθεί γνωρίζουμε το διαρκές ενδιαφέρον του αυτοκράτορα για τη Νέα Μονή της Χίου. Σε ένα από αυτά, για πρώτη φορά, διατυπώνεται η απαλλαγή της Μονής από φορολογικές επιβαρύνσεις. Από μαρτυρίες σε χρυσόβουλλα οι μελετητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η Μονή είχε ιδρυθεί πριν από την περίοδο της βασιλείας του Μονομάχου. Ο προσδιορισμός άλλωστε «Νέα Μονή» δηλώνει και την ύπαρξη προηγούμενης, πιθανότατα του μικρού κτίσματος που οι τρεις ασκητές έκτισαν με την ανεύρεση της θαυματουργής εικόνας.

2. Τα κτίσματα της Νέας Μονής Χίου

Η Νέα Μονή Χίου αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα βυζαντινής αρχιτεκτονικής, η οποία διαμορφώθηκε στην Κωνσταντινούπολη και επηρεάστηκε από την ανατολική τέχνη. Ο ρυθμός της βασιλικής, ελληνικής προέλευσης, συνδυάζεται με τον περίκεντρο ναό με τρούλο, ο οποίος έχει ανατολική προέλευση.

Τα κτίσματα της Μονής είναι, όπως σε όλα τα βυζαντινά μοναστήρια, πολλά και αποτελούν ένα σύνολο που εξυπηρετεί τις πνευματικές αλλά και τις πρακτικές ανάγκες της καθημερινής ζωής των μοναχών. Τα κτίρια τα οποία ανάγουν την ύπαρξή τους στα βυζαντινά χρόνια είναι:

α. το τείχος: σήμερα δε διασώζεται το αρχικό, μετά από διαδοχικές επεμβάσεις.

Εξακολουθεί όμως να διατηρεί τη μορφή της βυζαντινής εποχής.

β. ο πύργος: Βρίσκεται στη δυτική άκρη του μοναστηριού. Είναι ένα βαρύ ερειπωμένο ορθογώνιο κτίριο, ερειπωμένο σήμερα, που αποτελούσε το τελευταίο καταφύγιο των μοναχών σε περίπτωση πολιορκίας. Το πάχος των τοίχων του κυμαίνεται από 2,50 έως 3 μ. Το ισόγειο δεν επικοινωνούσε, για λόγους ασφαλείας, με τους άλλους δύο ορόφους. Η είσοδος γινόταν κατευθείαν από τον πρώτο όροφο με ξύλινη κινητή σκάλα, η οποία μπορούσε εύκολα να απομακρυνθεί σε περίπτωση κινδύνου.

γ. η κινστέρνα: βρίσκεται στο ΒΔ του καθολικού. Αποτελούσε δεξαμενή συγκέντρωσης και αποθήκευσης νερού. Διασώζεται το κτίριο του 11ου αιώνα με ελάχιστες μικροεπισκευές.

δ. η τράπεζα: Βρίσκεται πολύ κοντά στο καθολικό. Είναι το εστιατόριο της Μονής, όπου πηγαίνουν όλοι μετά το πέρας των ακολουθιών για το κοινό τους γεύμα, το οποίο θεωρείται συνέχεια της ακολουθίας. Η σημερινή του μορφή είναι αποτέλεσμα πολλών επεμβάσεων και επισκευών. Εντυπωσιακό, στο εσωτερικό της τράπεζας, είναι το μεγάλο χτιστό τραπέζι του οποίου η επιφάνεια είναι σκεπασμένη με πολύχρωμα μαρμαροθετήματα σε απλά γεωμετρικά σχέδια. Το τραπέζι αυτό διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση.

ε. το καθολικό: είναι το σημαντικότερο κτίσμα κάθε μοναστηριού και σημείο αναφοράς όλων των δραστηριοτήτων του. Είναι η κύρια εκκλησία της μονής, αφιερωμένη στον Άγιο ή στην Εορτή προς τιμήν των οποίων κτίστηκε η μονή. Το καθολικό της Νέας Μονής αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα επιτεύγματα της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Ανήκει στο «νησιώτικο» οκταγωνικό τύπο. Αυτός ο τύπος ναού αφήνει τον τετράγωνο χώρο του κυρίως ναού τελείως ελεύθερο από κάθε στήριγμα, εκτός από τις οκτώ παραστάδες που είναι κολλημένες στους τοίχους και προεξέχουν ελάχιστα. Στον τετράγωνο αυτό χώρο έρχονται να προστεθούν το τριμερές καμαροσκέπαστο Ιερό προς Α και οι δύο νάρθηκες προς Δ. Σ' αυτόν τον τύπο ναού ο πιστός από οποιαδήποτε θέση μπορεί να παρακολουθεί τα δρώμενα της τελετουργίας καθώς ο χώρος του κυρίως ναού παραμένει ενιαίος και αδιάσπαστος.

3. Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου

Στη Νέα Μονή, όλοι οι κάθετοι τοίχοι, που είναι φέροντα στοιχεία, έχουν ως μόνο διάκοσμο την πλούσια ορθομαρμάρωση, ενώ η ζωγραφική πανδαισία των ψηφιδωτών αναπτύσσεται στα φερόμενα στοιχεία, δηλ. στις αψίδες, τους θόλους, τις κόψες και βέβαια τον τρούλο.

Η Νέα Μονή της Χίου είναι από τα τρία μνημεία του ελλαδικού χώρου (Χίος, Δαφνί και Όσιος Λουκάς) τα οποία μαζί με τους ναούς της Ραβέννας, του Κιέβου, της Θεσσαλονίκης και του Αγίου Όρους σώζουν κατά μεγάλο μέρος τον αρχικό ψηφιδωτό διάκοσμο του ναού με όλους τους συμβολισμούς και τις θεολογικές προεκτάσεις.

Στη κόγχη του ιερού της Νέας Μονής εικονίζεται η Θεοτόκος «δεόμενη και δορυφορούμενη» από τους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ στις κόγχες της Πρόθεσης και του Διακονικού αντίστοιχα. Με τον καταστροφικό σεισμό του 1881 οι ζημιές στα ψηφιδωτά ήταν μεγάλες. Από περιγραφές γνωρίζουμε ότι στο κέντρο του τρούλου απεικονιζόταν ο

Παντοκράτορας «δορυφορούμενος» από εννέα ολόσωμους αγγέλους με αυτοκρατορική στολή. Στις κόγχες, που βάσταζαν τον τρούλο είχαν παρασταθεί οκτώ σκηνές από το Δωδεκάορτο. Σε πολύ καλή κατάσταση σώζεται η Βάπτιση στη νότια μεγάλη κόγχη και η «εις Άδου Κάθοδος» στην αντίστοιχη βόρεια.

Αυτό που χαρακτηρίζει την τέχνη των ψηφιδωτών της Νέας Μονής είναι ο συνδυασμός ενός πολύ λιτού και αυστηρού σχεδίου, και στις μεγάλες συνθέσεις και στις μεμονωμένες μορφές, με μια τολμηρή και πλούσια χρήση χρωμάτων. Ο συνδυασμός αυτός καθώς και η χρήση του χρυσού προδίδουν έναν υπερβατικό και πνευματικό χαρακτήρα στο περιβάλλον και οδηγούν τον πιστό σε κατάνυξη.

Η απόδοση των προσώπων στη Νέα Μονή ξεχωρίζει από το πλάσιμο των προσώπων στα υπόλοιπα ψηφιδωτά του 11ου αιώνα. Οι μορφές είναι πιο ροδινές και λιγότερο ογκώδεις, οι ώμοι είναι στενοί, τα πρόσωπα ασκητικά, το βλέμμα έντονο και διαπεραστικό. Τα μάτια γίνονται το κυρίαρχο στοιχείο της φυσιογνωμίας. Η απότομη μετάβαση από το φως στη σκιά και η διαμόρφωση της σκιάς ως «χτένι» αποτελούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ψηφιδωτών της Νέας Μονής της Χίου. Σε κανένα άλλο από τα ψηφιδωτά σύνολα του 11ου αιώνα δεν είναι τόσο δυνατή η αντίθεση ανάμεσα στους ζεστούς και κρύους τόνους στα πρόσωπα, όσο στο ναό της Χίου. Επίσης, ο πρωταρχικός ρόλος του χρυσού βάθους σε κανένα άλλο ψηφιδωτό σύνολο της μεσοβυζαντινής περιόδου δεν είναι τόσο φανερός, όσο στη Νέα Μονή.

Το Μουσείο της Νέας Μονής

Ένα ανακαινισμένο τμήμα των κελιών στεγάζει το Μουσείο της Νέας Μονής με πολλά ενδιαφέροντα δείγματα χρυσοκεντητικής και αργυροτεχνία του 18ου και 19ου αι., καθώς και εικόνες της ίδιας εποχής. Ανάμεσα στα εκθέματα ξεχωρίζει ένα έξοχο δείγμα της χιακής μεταξουργίας και υφαντικής που ήκμαζε στη Χίο κατά το 18ο αι.

Προκειται για το Πεύκι - Επεύχιο υφασμένο κατά παραγγελία του Μοναστηρίου σε ντόπιο εργαστήριο σύμφωνα με τη συνυφασμένη περιγραφή. Είναι ένα μεγάλο αργυροχρυσοϋφαντο μεταξωτό ύφασμα που πιθανόν χρησίμευε ως καταπέτασμα της κεντρικής θύρας του καθολικού ή ως κάλυμμα τραπεζιού στην Τράπεζα.